86. 1. 15.

Condban a beruházási javak gyártói az USA-ban

New York-i tudósítónktól:

Az Egyesült Államokban a kereskedelmi minisztérium adatai szerint az 1984-es 7,3 százalék után 1985-ben csak 5,6 százalékkal növekednek a vállalati beruházások. Már ez a csökkenés is gondot okoz a beruházási javak belföldi gyártóinak, de a problémákat növeli, hogy a beruházók mind több termelési eszközt importálnak. Az amerikai beruházási piac egynegyedét már külföldi gyártók kaparintották meg. A beruházási javak amerikai exportja 1985-ben mindössze 20—25 százalékkal haladta meg az importot, ami a korábbi évek arányához képest nagy visszaesést jelez.

A beruházások visszaesésében a kedvezőtlen 1985-ös eredmények mellett a vállalati profitok csökkenése, a termelőkapacitások szűkítése is szerepet játszik. A beruházási javak előállítóit hosszú időn át a túlértékelt dollár is sújtotta.

A beruházásokra fordított összegek 50 százalékáért az amerikai vállalatok számítógépeket, távközlési és adatfeldolgozó berendezéseket vásároltak. Ez az iparág tavaly nem panaszkodhatott kedvezőtlen üzletmenetre, hiszen 10 évvel ezelőtt még csak 27 százalékos volt a részesedése a beruházási javak piacán.

Visszaesett a szerszámgépek és a megmunkáló központok belföldi kereslete. 1984-ben a szállítások értéke 2,29 milliárd dollár volt, tavaly viszont a várt 25 százalékos keresletnövekedés helyett 11 százalékos volt a csökkenés. Hasonló a helyzet a nehézjárműveket előállító iparágban. Tavalyelőtt a nagy kereslet hatására 82 százalékkal növekedett a termelés 1983-hoz képest, de így is 22 százalékkal maradt el az 1979. évi csúcstól. Az iparág legnagyobb gyártója, az *Eaton* a tavalyelőttinél 1985-ben 9,5 százalékkal kevesebb teherautót és buszt gyártott, s az előrejelzések szerint 1986-ban tovább csökkennek a megrendelések. 1987-ben már csak 125 ezer járművet gyártanak a tavalyi 150 ezerrel szemben.

Két évvel ezelőtt a beruházási javak amerikai gyártói bíztak abban, hogy a külföldi verseny erősödése nagy beruházásokra, a géppark felfrissítésére fogja késztetni a hazai vállalatokat. A várakozásoknak mindössze az autóipar felelt meg.

Néhány iparág — acélgyártás, textilipar, hajóépítés stb. — válságos helyzete, valamint az amerikai termelési költségek emelkedése és a még mindig viszonylag magas kamatlábak ugyancsak a beruházási javak iránti kereslet jelentősebb növekedése ellen hatottak. A mezőgazdasági túltermelés, a fizetésképtelen farmok számának növekedése visszavetette a mezőgazdasági gépek iránti keresletet. Jól jellemzi a helyzetet, hogy míg 1978-ban 140 ezer kis- és középméretű traktort adtak el, tavaly 82 ezret értékesítettek. Az agrárválság nehéz helyzetbe hozott olyan nagy termelőket is, mint az *International Harvester*. A bányatermékek, a mezőgazdasági árucikkek, valamint az energia csökkenő ára arra kényszeríti a termelőket, hogy tervezett beruházásaik egy részét töröljék, illetve elhalasszák.

Az előrejelzések szerint az amerikai beruházási javakat gyártók 1986-ban sem számolhatnak élénkebb invesztíciós tevékenységgel. Abban azonban bízhatnak, hogy a gyengülő dollár valamelyest visszavetí a beruházási javak bevitelét.

86.3.15.

MUNKA

Ha jön az elektronika

A világ tudományos, technikai forradalom időszakát éli. Egyes ágazatok fejlődési lehetőségei bizonyos országokban örökre megszűntek. A földrajzi átrendeződés szemünk láttára megy végbe: a fejlett tőkés országokban a kohászatnak csökken a termelése, Dél-Koreában és Brazíliában viszont emelkedik. Nyugat-Európában a meglévő nehézvegyipari kapacitás is sok, Szaúd-Arábiában viszont gyors ütemben fejlesztik.

Hosszabb idő óta egész Angliát izgalomban tartotta ez az összecsapás, amely az ausztrál származású újságkirály, Murdoch és a nyomdászszakszervezet között zajlott le. Korábban a lapok és a nyomdászok közötti viták általában azzal zárultak, hogy a nyomdasztrájk meghirdetése után bizonyos idővel a kiadóhivatalok megadták magukat és elfogadták a követeléseket vagy azok egy részét. Nyilvánvaló volt ugyanis, hogy a kivárás csakis a szóbanforgó lap halálát jelentheti. A meg nem jelent laptól ugyanis elpártolnak az olvasók és a hirdetők, kolumnistáit pedig elcsábítják.

A szakszervezet sokszor sikerrel akadályozta meg, hogy egyes lapokat korszerűbben, elektronikus módon hozzanak létre. Nem azért lépett fel persze így, mintha ellenezte volna a fejlett technikát. Az új előállítási mód azonban feleslegessé tett volna sok dolgozót, csökkentvén a szakszervezet szerepét is. Mivel pedig a kiadók és a lapok többségét már szerződések kötötték a nyomdákhoz, sajátos patthelyzet alakult ki. Murdoch felajánlotta, hogy lapjait továbbra is a régi helyén készítteti, ha a szakszervezet hajlandó belemenni abba, hogy a kiadóval való vita — például racionalizálás esetén — nem nyúl a sztrájk fegyveréhez. Javaslatát visszautasították. Erre létrehozott egy új sajtóházat, ahol elhelyezte szerkesztőségeit és a nyomdát. Az előállítást már nem a nyomdászok végzik, hiszen az új elektronikus rendszer működtetésére a villanyszerelők szakszervezetének tagjai is betaníthatók voltak. Ők viszont vállalták a sztrájkról való lemondást.

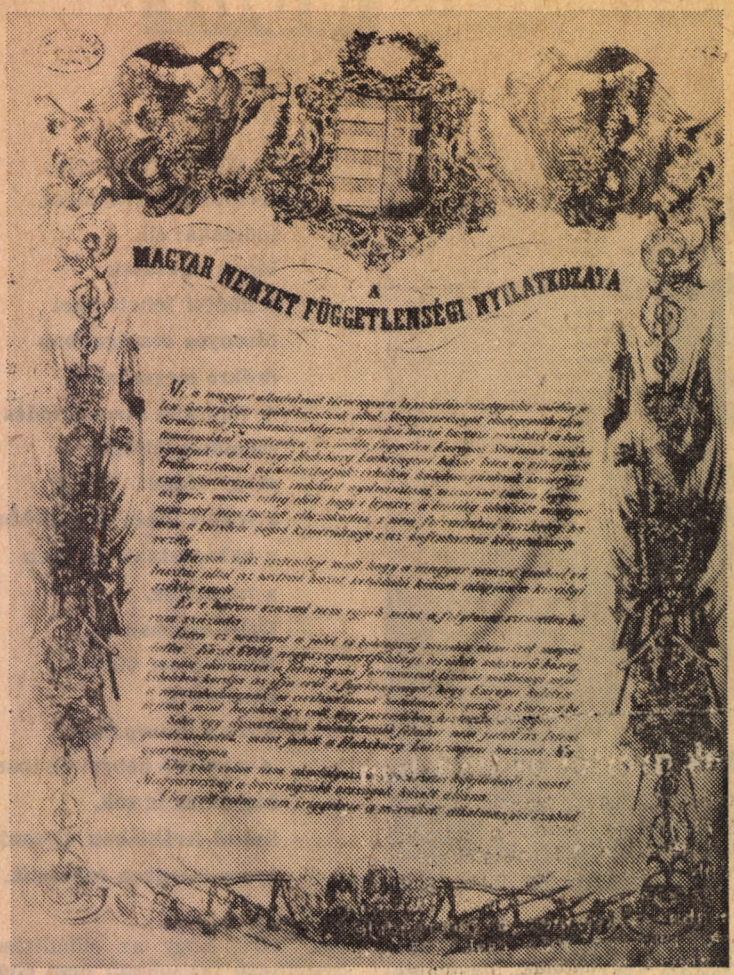
Az újságírók számára nem volt könnyű a döntés, hiszen a nyomdászok cserbenhagyása régi szövetség megtörését jelentette. Szakmai szakszervezetük is óvott ettől. A gyűlések mégis jókora többséggel szavazták meg a Murdoch által előterjesztett ultimátumot. Azok, akik hajlandók voltak az új sajtóközpontban elektronikával dolgozni, fizetésemelést kaptak és ingyenes betegbiztosítást maguk és családjuk számára. Azok viszont, akik a régi helyzethez ragaszkodtak, szedhették a sátorfájukat. Egyelőre úgy tűnik, hogy bevált Murdoch számítása és lapjai megjelennek. A nyomdászszakszervezet négy jelentős lap előállítását veszítette el, ötezer munkahely szűnt meg, az új helyen a lapok immár nyolc fővel is előállíthatók. A közelmúltban egyébként egy másik újságot tulajdonosa eleve úgy hozott létre, hogy az előállítással összefüggő fázisokban nem engedélyezte a szakszervezeti tevékenységet. Ennek az orgánumnak tehát minden munkahelye tiszta veszteség — a szakszervezet szempontjából.

A történet alighanem önmagában érdekes. Az angol munkanélküliségi rátát a Murdoch-puccsal megszüntetett helyek nem emelik lényegesen. Az is vitathatatlan, hogy a szakszervezetek tekintélyét lényegesen jobban befolyásolta a bányászsztrájk kimenetele, mint a nyomdászok és a kiadóhivatal vitája. Az esemény azonban tipikus abból a szempontból, hogy jól mutatja a változáshoz kapcsolódó konfliktusokat akkor, amikor a maga szempontjából mindkét félnek igaza van.

Gara Szabolcs

*

Mint nemrégiben jelentettük, a SOGA, a nagyobbik nyomdászszakszervezet teljes vagyonát is elkobozták, mert a jövőben sem hajlandó lemondani a Murdoch-lapok terjesztésének akadályozásáról, míg az NGA, a másik nyomdászegyesülés ügye jelenleg függőben van. Nem világos ugyanis, megszüntetik-e a sajtómágnás elleni akciót.

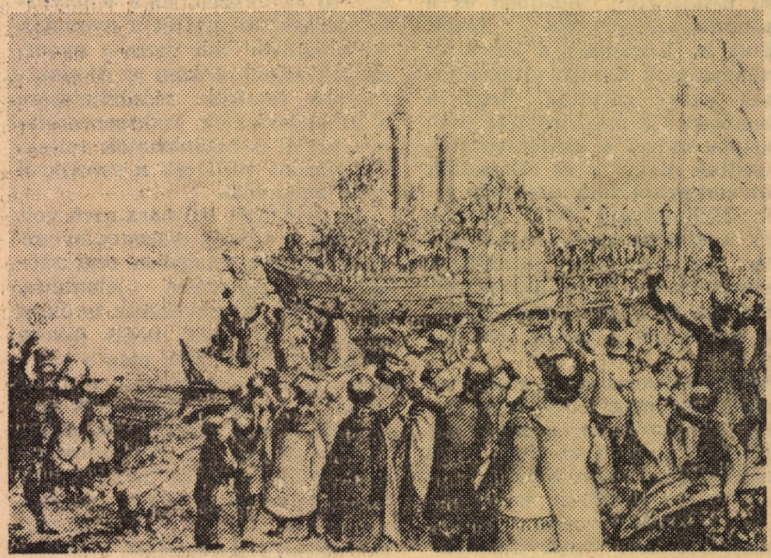
A Függetlenségi Nyilatkozat

Petőfi napja

(Cikkeink a 6. oldalon)

Kossuth visszatérése Bécsből

Sárközy György reprodukciói

A kakaó kudarca

Az ón és a kávé után a kakaó következett. Újabb áruegyezmény sorsa kérdőjeleződik meg. Március első hetének végén ugyanis a jelenleg érvényben levő kakaóegyezmény negyvenhárom tagja háromhetes meddő vita után kénytelen volt úgy felállni az asztaltól, hogy nem tudtak kompromisszumot kötni. Márpedig, ha ez szeptemberig sem változik, úgy ennek az áruegyezménynek vége, érvényessége lejár, miközben az újat nem lehetett tető alá hozni.

Minden áruegyezmény voltaképpen két eszközzel dolgozik. Van *egy irányár, vagy referenciaár* (esetleg ársáv), aminek „betartására" a megállapodás tagjai kötelezettséget vállalnak és van egy *ütközőkészlet*, amivel szükség esetén megjelennek a piacon. Ennek megfelelően tehát — abban az esetben, ha a tőzsdén a jegyzés egy meghatározott mértékben eltér a referenciaártól — (vagy túl megy az ársáv alsó vagy felső értékén), működésbe lép a készlet. Ha a piaci ár túlságosan magas, az ütközőkészlet eladóként jelenik meg, növeli a kínálatot. Ha viszont a gondot a jegyzés alacsony szintje okozza, úgy a készlet „saját számlára" vásárol.

Nyilvánvaló azonban, hogy az áruegyezmények — korlátozott anyagi eszközeik következtében — *csak egy bizonyos határig* képesek a piac ellen dolgozni. Ha a tőzsdén tartós hiány alakult ki, úgy hiába jelentkezik eladóként az ütközőkészlet — előbb-utóbb tudomásul kell venni, hogy a jegyzés a referenciaárra ügyet sem vetve, *felfelé fog menni. Fordított esetben sem más a végkifejlet.*

A kakaópiacon a kialakult helyzet meghatározója az, hogy az 1985—86-os szezonban *jó termésre lehet számítani.* A várhatóan piacra kerülő 1,85 millió tonna bab 54 ezer tonnával haladná meg a világigényt. A készletek pedig amúgy is magasak, az éves termés mintegy negyedét teszik ki. *A kakaóárak tehát esnek* és március végére huszonnyolc havi mélypontra kerültek. Londonban egy tonna mintegy 2250 dollárért kel el. Ilyen légkörben került sor a Nemzetközi Kakaószervezet tagállamainak tanácskozására Genfben. A megbeszélések célja az volt, hogy kidolgozzák az új kakóegyezmény szövegét, egy olyan megállapodást, amely a szeptemberben lejáró helyébe lépett volna.

A konferencián a termelő és a felhasználó országok kezdettől fogva *élesen különböző vonalat vittek.* A termelők — hiszen ez állt érdekükben — olyan árakra kértek volna garanciát, amelyek révén megfelelő jövedelemhez juthattak. Véleményük szerint mintegy 2530 dollár/tonnás árszint lett volna nekik megfelelő, ez azonban a piaci jegyzést már most tizenkét százalékkal meghaladja. A kilátások sem ösztönözték a fogyasztókat a javaslat elfogadására, hiszen a konferencia kezdetén a kakaószervezet titkárságának prognózisa közölte: az elkövetkező öt évben a *termés várhatóan meghaladja majd a felhasználást.* A termelő országok azonban mereven ragaszkodtak elképzeléseikhez. Nézetük szerint az irányár megállapítása után a szervezet pénzével — amely persze a felhasználók hozzájárulásaiból is táplálkozik — határozottan kell a piacot befolyásolni. Az irányárat évente csak egyszer lehet felülvizsgálni.

A felhasználók elképzelése persze, *homlokegyenest ellenkező* volt. Számukra az ütközőkészlet működése és az irányár szintje közötti összefüggés volt az érdekes. Javaslatuk szerint az ütközőkészlet igénybe vétele az irányár felülvizsgálatához kell, hogy vezessen. Ha tehát a készletre vásárolni kell, úgy némiképp le is szükséges szállítani az irányárat és fordítva. Ők tehát *rugalmas, állandóan mozgásban levő rendszert képzeltek el,* ahol az egyezmény nem szegül szembe a piaci tendenciákkal. A két nézetet *lehetetlen volt összeegyeztetni.*

Az utolsó héten aztán néhány esemény megadta a kakaóegyezménynek a *kegyelemdöfést.* Először a legnagyobb termelő, az *Elefántcsontpart* kormánya unta meg a meddő ülésezgetést. Küldöttségének vezetője kijelentette, hogy az *új egyezmény*be nem fognak *belépni,* hiszen attól érdekeik védelmét nem várhatják. Rá néhány órára a *Közös Piac* államai tették közzé, hogy csak olyan szöveghez adják hozzájárulásukat, amely technikai jellegű, érdemi rendelkezéseket tehát nem tartalmaz. Különben is — hangsúlyozták — olyan megállapodásnak nincs értelme, amelyben éppen a legjelentősebb termelő nem vesz részt. Mivel a második legnagyobb felhasználó, az *Egyesült Államok,* már kezdettől fogva távol maradt Genftől, a többi részvevő már hiába egyezett volna meg bármiről. A háromhetes ülés tehát dolga végezetlenül oszlott fel. **Gara Szabolcs**

Lars Norén drámája a Dunaújvárosi Bemutatószínpadon

Együtt a család

Mintha mindig piszkosszürke hajnal volna. Átmenet az éjszaka meg a nappal között. Kialvatlan, másnapos világ. Egy családi panzió konyhájában összezárva ők négyen: Martin, az idült alkoholista apa, Elin, „valaha jobb napokat látott" felesége, és a két fiú, az idősebb, mogorva-erőszakos Georg, s a kamasz David. A cselekmény egyetlen nap leforgása alatt játszódik — de voltaképp *nincs* cselekmény. Ami *van*, az csupán a közös pokol; az egymástmarcangoló, tehetetlen indulatok sehonnan-sehová sodrása, kétségbeesett vegetálás a csömörös együttélés romjain.

Igaza van tehát *Csiszár Imrének*, amikor a svéd *Lars Norén* darabjából —, amely a szerző precíz meghatározása szerint reggel nyolc és éjjel kettő között zajlik — a maga színpadán még ezt a rövid *időtartamot* is szinte kiöli, és az állandó, kedélybeteg derengés, a fenyegető mozdulatlanság sűrű atmoszférájában tartja a játékot. Mert *Az éjszaka a nappal anyja* Norén szándéka szerint ugyan nyers, újnaturalista színmű, amelyben még a szereplők helyenként feltörő látomásos ösztönképei is véres valóságukkal sokkolnak, a darabnak mégis határozottan előnyére válik, hogy a rendezés visszautal az író bevallott előképének, *O'Neil*-nek a drámai *hangulatok* iránti érzékenységére. Ez pedig bizonyos értelemben egyet jelent a figurák *érzelmesebb* megközelítésével — noha itt egyáltalán nincs semmiféle szentimentalizmus. De Csiszár mégis kevésbé kegyetlen, mint a darab, mert fiával szemben férjének juttatja az *anyai vigaszt*, amikor nem hajlandó elhúzódni az *egyik* szenvedőtől, akkor ebben a kapcsolatrendszerben ez egyet jelent a másik elutasításával. És David csakugyan az érzelmek számkivetettjeként szakad el végleg a szeretettől — az a tánc, amit Norén szerint a Night and Day ismert sláger-dallamára, egy késsel a kezében úgy ad elő, „mintha maradt volna ereje végigtáncolni az egész életet", itt, ezen a színpadon valójában az *önkasztráció* rituális gesztusa.

Az előadás egészére is jellemző, hogy minden vonatkozásban *stilizáltabb*, mint azt a szöveg sugallja, s ugyanakkor ez a jelzésszerűség egyáltalán nem lágyítja meg az anyagot, csak *artikuláltabbá* teszi. A rendező és színészei rendkívüli érzékenységgel képesek azonosulni ezekkel a szenvedő emberekkel — Norén sokkal szenvtelenebbül láttatja őket. S más esetben alighanem számon is kérnénk a produkción a szerző sajátos kíméletlenségét. Az éjszaka a nappal anyja azonban *megtévesztő* színmű: egyáltalán nem tartom eredetinek. Nem az a baj, hogy Norén, természetesen *Strindbergtől* elindulva, majd rátalálva az amerikai és az angol modernek teljes skálájára, azt végig is tanulta. Azért hagy maga után *hiányérzetet*, mert semmit nem tett hozzá a leckéhez a maga „tartományából". Az úgynevezett erős kifejezések használata, valamint a dialógszerkesztés felfokozott zaklatottsága még nem *szemléleti* reveláció. Norén tehetsége, mozdulatkarakterét beleoltja az elvetélt egzisztencia mélyebb személyiségrajzába; létrehozza a *görcsös oldottság* olyan, látszólag ellentmondásos pszichofizikai állapotát, amelyben az emberi akarat fellobbanásait minduntalan kioltja a félelem, a valamennyi életterepükön megvertek leplezni immár hasztalan próbált szorongása. Blasko önálló koreográfiában létezik a színen, még hangárnyalatát is hozzáfesti Martin hol agresszív, hol fuldokló sirámaihoz.

Elin, a feleség, *Timár Éva* ellenpontként kidolgozott alakításában, a belső fegyelmezettség utolsó tartalékait emésztő asszonyként jelenik meg. Ő az, aki a Pietá-tartásból egész *magatartást* épít; lénye és léte tartja együtt a családot, miatta tűrik és szenvedik el egymást, őrá hivatkoznak és őhozzá menekülnek. Timár szikáran, visszafogottan játszik, nem megy bele *a mater dolorosa* negédes csapdájába. Vállán viszi mindannyiuk csődjének súlyát, és még a sajátját is, dönteni végül is mindenben képtelenül, megakadályozni semmit se tudva — mégis megtestesítve valamit, talán a *vigasztalás* princípiumát, amihez a többiek még kötődni tudnak.

Illúziók persze nincsenek. *Mihályi Győző* Davidjának a torz anyakomplexustól, a „harc az Apával" rárótt gyötrelmétől éppúgy nincs szabadulása, mint Martinnak az alkoholtól. Ez a David elrendeltetett veszte, mert nincsenek felnőtt, vállalható érzelmei, és bár kíméletlen is, önző is, de nem elég erős a talponmaradáshoz. Mi-

Nyersanyagpiaci fejlemények

Ónmizéria

A tőzsdei kereskedelem talán leghosszabb ideig tartó válságáról van szó; immár négy hónapja, október végétől kezdve nem szerepel a londoni fémtőzsdén e fém jegyzése. Akkor ugyanis kénytelenek voltak az ón adásvételét felfüggeszteni, miután a Nemzetközi Óntanács ütközőkészlete csődbe ment. Nem is lehetett másként. Az intézmény *mesterségesen próbált fenntartani* a piacon egy olyan, tonnánként 8000 fontot meghaladó árat, amit a vásárlók nem tudtak elfogadni. Következésképpen ezen a szinten az Óntanács készleteit kellett növelni, hisz az árat jórészt csak az volt képes megadni. A felvásárlásnak pedig akkor *vége szakadt*, amikor a készlet hitelképessége kimerült. A megoldást pedig *azóta keresik* az ügyben érdekelt termelők, fogyasztók, a hitelező bankok és kereskedők.

Az Óntanács számára

Nem véletlen, hogy hónapok alatt nem találtak kiutat. Az október végi krízis ugyanis azt jelölte, hogy az Óntanács hosszabb idő alatt figyelmen *kívül hagyta a piac jelzését*, a kereslet által nem indokolt árszintet kísérelt meg mesterségesen fenntartani. Mint kiderült, ezzel csak hozzájárult az ónkereskedelem problémáinak elmélyüléséhez. Az az ár ugyanis, melyet a nemzetközi szervezet rendszeres intervenciós vásárlásaival fenntartani igyekezett, szinte „félrevezette" a termelőket, hisz igényt jelentett számukra, mint kiderült, irreális szinten. Ha úgy tetszik, a termelők egy része már *nem a fogyasztó, hanem az Óntanács számára dobta piacra árúját.* A felhasználók pedig mindebből csak azt látták, hogy az ón ára mesterségesen magas szinten van — hát persze, megpróbáltak takarékoskodni, a fém felhasználását más úton kiváltani. Külön fejezete az önkrízisnek, hogy az ütközőkészlet a saját forrásai kimerülése után nem csökkentette tevékenységét, hanem hitelek felvételének útján továbbra is vásárlóként jelen volt a tőzsdén. Problémáját így másokkal is „megoszthatta".

A jegyzés felfüggesztésekor tehát már fájhatott a feje azoknak a bankoknak is, kik hitelt nyújtottak, hiszen a visszafizetés fedezeteként a legtöbbször maga az ón szolgált, persze az *irreálisan magas áron értékelve.* Amikor aztán kiderült, hogy ezen a szinten a fém nem piacképes, a kölcsönök garanciája is semmivé vált. Hasonló gonddal találkoztak a kereskedelemben részt vevő alkuszcégek is. Kezdetben mindenki azt gondolta, hogy az Óntanács ütközőkészletének csődjekor a tagországok kormányai közbelépnek és állják a számlát. Igen hamar kiderült azonban, hogy erről *szó nincs.* A felhasználó államok talán még némi kárörömmel is figyelték a fejleményeket. Pénzt azonban semmiképpen sem voltak hajlandók áldozni.

Október óta lényegében azon ment a kötélhúzás, hogy miből lehet a 85 ezer tonnás ónhegyet — ennyit tett ki ugyanis a hosszú idő alatt felvásárolt készlet —, finanszírozni, a tartozásokat kiegyenlíteni és a piac normális indulását biztosítani. Arról persze már szó sem volt, hogy a 8000 fontos jegyzést rá lehetne erőltetni a vásárlókra. Szakértők most úgy vélik, hogy talán 6000 font körül a piac stabilizálódhat. Talán. Ennek azonban szintén feltételei vannak. Az ónegyezmény szerint a termelők 1982 áprilisáig csak kibocsátásuk 60 százalékát vihették a piacra. Akkoriban a korlátozásnak meg is volt a hatása, *az árakat sikerült magasan tartani.* Sokak szerint az önkontroll ma is elkerülhetetlen, hasonló kvótákat huzamosabb ideig működtetni kellene. Vannak azonban termelők, kik ugyancsak rá vannak szorulva az ónból származó bevételekre, és egyelőre elzárkóznak az önkorlátozás elől. Ilyen helyzetben persze az ár alighanem hamarosan 6000 font alá csökkenne. Mármint egy kezdeti fellendülés után, hisz a piac bizonyos értelemben *ki van „éhezve"*, október vége óta a londoni fémtőzsdén nem volt ónból forgalom. A jegyzés újbóli indítása után tehát sok vásárló kényszerűségből elhalasztott igényét sietne kielégíteni.

Elkerülni a krízist

Hivatalosan *még nem tettek közzé semmit.* Az azonban már kiderült, hogy a négy hónapja folyó tárgyalások eredményeképpen egy új vállalat lépne a disztelenül kimúlt ütközőkészlet helyébe. Jól értesültek azt is tudni vélik, hogy 270 millió fontos alaptőkére lesz szükség, és ezt az Óntanács tagjain kívül a hitelező bankok és a kereskedőcégek adnák össze. A konszenzusnak itt azonban már vége. Arról, hogy konkrétan ki mennyit vállaljon, már éles viták folynak.

Az Óntanács tagjai közül a termelőknek nyilván nagyobb érdeke *a krízis felszámolása*, mint a fogyasztóknak, akik érthetően vonakodnak megfizetni a mesterségesen magasan tartott ónár terheit. A megállapodás azonban már csak idő kérdése. Az ónnal történtek azonban más áruegyezmény számára is tanulságosak lehetnek.

G. Sz.

Olvasónapló

Az elemzés han

Király István: Kosztolányi — vita és vallomás (Szépirodalmi) — Németh G. Béla: Századutóról — századelőről (Magvető, Elvek és utak) — Hankiss Elemér: Az irodalmi mű mint komplex modell (Magvető, Elvek és utak)

Tudós olvasásszociológusok mondják, hogy újabban a történelmi művek, az életrajzok, általában a tudományos munkák népszerűbbek, mint a regények és elbeszéléskötetek. Megvallom, én is mind nagyobb érdeklődéssel forgatom az ilyen könyveket, közöttük az irodalomtörténeti és -elméleti tanulmányokat. Bizonyára nemcsak azért, mert a magyar elbeszélő irodalom kevesebb valódi meglepetést kínál, mint néhány esztendővel ezelőtt. Azért is olvasom nagyobb kedvvel az irodalommal foglalkozó könyveket, mert érdekesebb lett az irodalomtörténet-írás: nagyobb vállalkozások eredményei értek be, s alighanem alábbhagyott a kísérletező kedv is, pontosabban konszolidálódtak a mi szellemi életünkön is átviharzó módszertani kísérletek eredményei. Konszolidálódtak, mindenekelőtt abban, hogy az irodalomtörténet-írás nem a módszert kívánja demonstrálni, hanem a szövegre, az írói egyéniségre, az életműre figyel, s tüzetes elemzések segítségével kívánja kialakítani következtetéseit. Az analízis lett az irodalomtörténet-írás kulcsszava és legfontosabb tennivalója, és ebben az elemző munkában egyformán szerepet kap az eszmetörténeti, a poétikai, a stilisztikai-nyelvészeti megközelítés, annak érdekében, hogy az igen komplex vizsgálódás az irodalmi művek igazi karakterét és értékét tárja fel.

Ezt az elemző hajlamot és összetett módszertani megközelítést találjuk meg a magyar irodalomtudomány három frissen megjelent eredményénél is: *Király István Kosztolányi-esszéire, Németh G. Béla tanulmányaira és Hankiss Elemér teoretikus munkájára gondolok.*

Király István már korábbi nagy Ady-monográfiájának eddigi közreadott négy kötetében is olyan elemző módszert alakított ki s használt fel, amely egyidejűleg törekszik arra, hogy a lehető legpontosabban derítse fel a művek keletkezését, belső szerkezetét és értékeit, illetve a műalkotás és a társadalom, a műalkotás és a történelem közötti bonyolult kapcsolatokat. *Kosztolányi: vita és vallomás* című könyve hasonló módszert követ, csakhogy a nagymonográfia műfaja helyett most egy esszésorozat keretei között. Király ezúttal esszéket írt, maga is arról a személyes viszonyról ad számot, amely korábban Kosztolányi műveihez fűzte, s arról a vitáról, amelyet 1945 után, a megváltozott világban, a közösségi társadalom terveinek és eszményeinek vonzásában ezekkel a művekkel, pontosabban a soraikban és soraik mögött alakot öltő életbölcselettel folytatott.

Mi is volt ez az életbölcselet? Ezt Király legtömörebben Kosztolányi vallomásos hőse, Esti Kornél alakjának elemzése során fogalmazza meg: *„Tragédiaérzés és ironikus felette lebegés, melybe azonban az ösztönös életszeretet következtében, az azzal együtt járó elemi etikai készségek hatására belejátszott két, az énen túlmutató, a világ — a másik ember és a természet — felé utat nyitó érzés: részvétetika a vendéglét-tudat...”* Valamikor, a háborús ifjúság idején, a tragédiaérzést és az ironikus lebegést szerette Kosztolányi műveiben, később, a „messianisztikus-khiliasztikus forradalmiság” utópiáinak bűvöletében éppen a személyiségközpontú gondolkodást és etikát utasította el, s most annyi történelmi tanulság birtokában, az ösztönös életszeretetet és a részvétetikát ajánlja figyelmünkbe, mint Kosztolányi életművének a jelenkorhoz is szóló nagy emberi értékeit. Mindezt alapos és részletes műelemzések fejtik ki: ezekben analitikus módszer hajlékonyságával, gazdagságával és eredményességével találkozik az olvasó.

Németh G. Béla *Századutóról — századelőről* című tanulmánykötete ugyancsak gazdag és meggyőző mű- illetve írói pályaképelemzéseket foglal magába. *Arany János* epikus költeményeiről, a századforduló elbeszélőinek — *Mikszáthnak, Gárdonyinak, Tömörkénynek, Eötvös Károlynak Justh Zsigmondnak* és *Herczeg Ferencnek* — a munkásságáról, *Babits Mihály* európai irodalomtörténetéről, Babits,

Fellendülés az amerikai játékpiacon

85.12.5.

New York-i tudósítónktól:

A játékgyártók és a kereskedők becslése szerint az USA-ban az idei év utolsó három hónapjában 20—25 százalékkal több játék talál gazdára, mint a tavalyi utolsó negyedévben. Az iparág eladásai 1985-ben várhatóan 15—17 százalékkal növekszenek 1984-hez képest.

A tavalyi viszonylag gyenge év végi forgalom miatt a kereskedők egyes játékokból idén óvatosan rendeltek, ezért az amerikai játékpiacon hiány várható játékfegyverekből, teherautókból és személyautómodellekből. A piac nagy slágere újból a hagyományos mackó, amelynek legkelendőbb példányait a nagy üzleti sikert kezdeményező *cabbage patch* („káposztafejű") baba tervezője formálta meg.

NT–1400	5	26. Pohármosogató	CJ–1000	2

Bp. X., Mázsa tér 2–6. VIII. em.
Export Kereskedelmi Iroda
Pekár Andrásné. Telefon: 284-075.

...ápolónő könnyeit nézte... — angolai élményeiről beszélt, arról, hogy két gyermeke van otthon a férjével, de azonnal újra indulna, ha lehetőséget kapna

...ságának növe-...désének köszönhető, ez derül ki a svájci gyártók — a Milka, a Tobler és sokan mások — szövetségének jelentéséből.

LOS ANGELES, 12 ÁLDOZAT

Prostituáltakat gyilkolt az ismeretlen tettes

Nagy erőkkel, de egyelőre eredménytelenül nyomoz a Los Angeles-i rendőrség egy ismeretlen férfi után, aki 1984. januárja óta 12 prostituáltat gyilkolt meg. A legutóbbi áldozat a 22 esztendős Tammy Lynn Scretchings volt, akit az utcalányok réme az előző áldozataihoz hasonló módon gyilkolt meg. Az utcai ismerkedést ugyanis minden esetben kocsikázás követte, majd a gyilkosság végrehajtása után a Los Angeles-i rém elhagyott parkokban földelte el áldozatait. A kaliforniai nagyváros rendőrségének egyelőre feltételezése sincs a gyilkos személyét illetően, mert két év alatt semmiféle értékelhető nyomot nem hagyott maga után.

(— asz —)

Kalózkazetták

...sem
...ráopt
...leges
...már c
a legf
nagyon
és önkriti
nulása. Fide
forradalom tö...
nem rejtette v...
hogy a sikerek melle...
darcokat is elszen...
— elsősorban gaz...
téren. *A tapasztalatla...*
a kezdeti voluntariz...
nyilvánvalóan megboss...
ja magát, s bizony a t...
désekért most drága
kell fizetni.

Ráadásul a külső ...mények is *kedvez...* alakultak. *A cukor piaci ára mélypont...* *és egyáltalán nem az előnytelen változása.* A Sz... ból előnyös áro... tált, megtakarítot... exportált kőola... csökken, s ez fenyegeti Kub... rásait. Ezekre ... gyobb szül... meg ...

vákia)
'86'2.
A Ma-
s zene-
fél 8) —
raterem:
i Szín-
— Várszín-
két úr szol-
József Szín-
(7) — Vígszín-
nárd (7) — Pesti
eficit (7) — Madách
Macskák (8) — Ma-
Kamara: Szeget szeggel
József Attila Színház: A
cceg (D/3. bérl. 7) — Jó-
rosi Színház: A kertész
ja (7) — Thália Színház:
rú és béke (7) — Fővárosi
erettszínház: Chicagó (Áb-
ám Pál bérl. 2. ea. 7) —
nóti Miklós Színpad: Az
oly rövid (7) — Játékszín:
néni (7) — Vidám Szín-
lyolc nő (7) — Kis Szín-
napsugár fiúk (fél 8) —
János Színház: Emil és
ktívek (du 3) — A szín-
őadások részletes sze-
ása, rövid tartalma és
előrejelzése a Pesti Mű-

ZLEMÉNYEK

karate! Folyama-
mok — a Világ
lyezést elért ver-
ének — Bíró
vel. Vizsgale-
Motili-

tesen hóolvadás és nagyobb esőzés esetén évek óta mintegy 3 méter széles, és körülbelül 20 cm mély „tenger" van annak ellenére, hogy lefolyó kanális van, de a víz nem folyik le, egészen a járda magasságáig ér a hatalmas víztömeg. A kórházba menő és jövő emberek — java része beteg, idős, nehe- tudnak.

Kire tartozik a csatorna rendbe tétele?

A Csatornázási Művekre vagy a Közterület-fenntartó Vállalatra? Mikor veszi már észre valaki? Nagyon sok ember érdekében kérünk mielőbbi intézkedést.

Nagy Béla
XI., Fraknó u.

A
bír
ről,
jéko
moko
kapott

Sajn
dése
nyos

Kedvezményes táncfoglalkozások a Pákozdi Üttörőházban (Budapest XIV., Május 1. út 3.) 1986. február 8-tól szombatonként 10-től. Társastánc. versenytánc, show dance — elektric boogie oktatás. **Tandíj:** 100 Ft/hó. **Érdeklődés:** Klinda Katalin és Dénes tánctanároknál, a 862-378-as telefonon. (x)

Legyen a vendégünk az Express farsangi báljain! Műsoros programok, zene, tánc vacsorával, külföldi utazást nyerhet tombolán. Jelentkezés: minden budapesti fiókirodában vagy Bp. V., Semmelweis u. 4. Madlovitsné. 178-600/32-es mellék. (x)

Gyors barnulás, olcsó szoláriumbérlet (200—600 Ft). Bejelentkezés tel.: 114-719. (x)

A Pénzügyminisztérium Továbbképző Intézete az 1986—87. tanévben felvételt hirdetett és árszakér-

A Budapest Tourist tavaszi ajánlataiból: Bulgária. Üdülés a Rila hegységben. Utazással együtt 8 nap, utazás repülővel és autóbusszal, teljes ellátás, irányár: 7180 Ft. Időpont: május 17., június 21. Lengyelország. Kora tavaszi üdülés a Beszkidekben. Utazással együtt 8 nap. utazás egyénileg, félpenziós ellátás, irányár: 2700 Ft. Időpont: március 15., 22., 29., április 5. NDK. Berlin az NDK fővárosa. Utazással együtt 4 nap, utazás repülővel, félpenziós ellátás, irányár: 5600 Ft. Időpont: május 6. Lipcse. Utazással együtt 4 nap, utazás repülővel, félpenziós ellátás, irányár 4800 Ft. Időpont: május 3. Románia. Autóstúra Erdélybe. Utazással együtt 3 nap, utazás egyénileg, teljes ellátás, irányár: 1450 Ft. Időpont: március 8., április 26., május 3. (x)

A Holiday On
táncosai

Pihenő
rium. Új s
laljuk zárt
lebonyolítá
mélyre. S
Bp. XIV.,
Tel.: 835-830

A Nemzet
király febr
gyek a Fon
kaphatók.
1055. (x)

Busójárás
február 9-é
díj: 278 Ft.
teleken 198
díj: 639 Ft.
1986. márci
Ft. Jelentke
VI., Népköz
T.: 228-275.

Több helye
sítással

Spanyol gazdaság

Állami kiárusítás

Spanyolország gazdasági vezetése már a januári közös piaci csatlakozás előtt nagy energiával látott hozzá a nemzetgazdaság „áramvonalasításához", amelynek keretében gyorsított ütemben kerül sor a gazdaságtalanul működő és több éve veszteséges állami vállalatok kiárusítására. A reprivatizálási hullám nem egyedülálló jelenség Spanyolországban: a gazdaság állami szektora jelentős „fogyókúrát" tart mind Nagy-Britanniában, mind pedig az NSZK-ban.

Az ibériai ország gazdasági életében meglehetősen fontos szerepet töltenek be az állami tulajdonban lévő vállalatok. Ezeket a cégeket és intézményeket a Nemzeti Ipari Intézet elnevezésű *holding fogja össze.* Fennhatósága alá mintegy 80 cég (600 leányvállalattal) tartozik, s ezek 200 ezer dolgozót foglalkoztatnak. Spanyolországban az állami vállalatok állítják elő a bruttó nemzeti termék egytizedét. (A holdingot még a polgárháború után alapították azzal a céllal, hogy segítse elő az ország újjáépítését, illetve a gazdasági szerkezet átalakítását.)

A jelenlegi *reprivatizálási folyamattal* ellentétes irányú akcióra három évvel ezelőtt került sor, amikor az állam kezébe vette a Rumasa nevű óriáskonszern irányítását. Az államosításra azért került sor, mert Spanyolország akkori legnagyobb magántulajdonban lévő vállalata a csőd szélére jutott. (A Rumasa mintegy 230 érdekeltséggel rendelkezik a gazdaság minden ágazatában.) Akkor sokan *az államosítások folytatására számítottak,* de erre nem került sor.

A jelenlegi *kiárusítási hullám* egyik kiváltó oka az, hogy a cégek 1983-ban 1,3, tavaly pedig 1,1 milliárd dollár veszteséggel zárták az esztendőt. A dél-európai országban az állami vállalatok elsősorban a bányászatban, a hajógyártásban, a kohászatban és a szolgáltató ágazatokban — idegenforgalmi irodák, Ibéria légitársaság stb. — működnek. Állami tulajdonban van néhány fontos ipari üzem, többek között a SEAT gépkocsigyár. Hasonlóan a többi nyugati országhoz, a spanyol állami szektor jelentős része is az úgynevezett válságágazatokban működik, amely az elmúlt évek során komoly gondokkal került szembe. Érthető tehát, hogy az állami vállalatok nagy része *termelési, értékesítési problémákkal küszködik,* s kevés a fejlesztésre, beruházásra fordítható anyagi eszköz is. (Érdemes megjegyezni, hogy a spanyol állami vállalatok azért is működhettek évtizedeken át eredményesen, mert a hazai piacot magas vámfalak védték a külföldi versenytársaktól.)

A kormány tervei szerint *az állam nem vonul ki teljesen a gazdaságból.* Továbbra is állami tulajdonban marad a bányák egy része, a jó profitot biztosító fegyvergyártás és az elektronikai alkatrészkészítés. Az elmúlt hónapok során *több cég került átadólistára.* A Viajes Marsans nevű állami utazási irodát — amely az országban 44, külföldön pedig 11 fiókirodával rendelkezik — megvásárolta a Trapsatur. A reprivatizálás ebben az esetben 5,5 millió dollárt hozott az államkasszának. Jóval fontosabb üzletet jelentett a SEAT részleges eladása a Volkswagennek.

A VW 1,1 milliárd dollárért megszerezte a SEAT tulajdonjogának 51 százalékát. A tervek szerint a nyugatnémet autógyár 1990-ig megvásárolja a spanyol államtól a fennmaradó részvények többségét is. *A spanyol autógyárban* jelenleg 19 ezer dolgozót foglalkoztatnak, mintegy 13 ezerrel kevesebbet, mint az évtized elején. A kiárusításra azért került sor, mert az autógyár 1983-ban 231 millió dollár *veszteséggel zárta az évet,* s eredményei azóta sem javultak. A tavaly decemberben nyélbeütött kiárusítástól azt várják, hogy a Volkswagen *majd „felpörgeti"* a gyár termelési és marketing tevékenységét, s nagymértékben javul majd a termelés szervezettsége és gazdaságossága.

Az elmúlt hónapokban több kisebb állami vállalat is magánkézbe került. Eladták az SKF svéd csapágygyártó vállalat spanyol részlegét, az egyik neves szőnyeggyárat, valmint a spanyol—olasz szállodaipari közös vállalatot, a Hoteles de Lujo Espanoles csoportot.

Az ország ipari versenyképessége fokozása, valamint a minél zökkenőmentesebb közös piaci alkalmazkodás érdekében további cégek is átadólistára kerültek. Sok esetben viszont gondot jelent, hogy egyes vállalatok iránt *sem a hazai, sem a külföldi tőke részéről nem mutatkozik érdeklődés.* A General Motors például visszalépett szándékától, hogy megvásárolja az Enasa teherautógyárat, amely veszteséget veszteségre halmozott.

Időközben *új vezető* került a megmaradó állami vállalatokat összefogó holding élére. A 35 éves Luis Croissier feladata, hogy *„válságkormányosként"* hatékonnyá és gazdaságossá tegye a lesoványított állami szektort.

A spanyol reprivatizálási hullám *nagy érdeklődést vált ki* Nyugat-Európában, hiszen a Közös Piac többi tagállamának is fontos érdeke, hogy a dél-európai ország gazdasága minél előbb behozza lemaradását és kevesebb pénzt kelljen fordítani a közös költségvetésből az ország gazdasági színvonalának „felhúzására".

Gara Szabolcs

Egy lócsiszár virágvasárnapja a Madách Színházban

Nincsenek véletle

Kolhaas Mihály *perrel* kezdi. A mérsékelt Luther doktor tanítványa ő, nem a lázadó Münzeré. A reformált egyház híve és kedves gyermeke, akiben erősen él a *„jogérzet naivitása"*. Ha tehát sérelem éri, bírósághoz fordul. A baj ott kezdődik, amikor kénytelen tudomásul venni: *„Panaszomat a felsőbbség ahhoz küldte vissza elbírálás végett, aki ellen a panaszt emeltem..."*. És levonja a következtetést is: *„A jogtiprásnak ez a formája ma már általános."*

De bármily fájó a felismerés, még nem szül erőszakot; a törvénytisztelő polgár békességes természete elébb protektort keres, aki kérvényét támogatná. S mert talál ilyet, a történet voltaképp jóra is fordulhatna. A dolgok szerencsétlen összejátszása kell ahhoz, hogy az udvarnál instanciázó feleség életével fizessen ura makacs igazságvágyáért. Vagyis a *véletlen* esemény sodorja Kolhaast a rebellióba, majd a pusztulásba. Csakhogy az a bizonyos *szükségszerű* véletlen, amely az adott társadalom és a lócsiszár vele szemben támasztott *„túlzott igényének"* összeütközéséből elkerülhetetlenül következik.

Sütő András színműve ezért modern *sorstragédia*. Az antikvitás drámájában a hős elbukik, mert a világrend istenektől szabott *mértékét* áthágja. Sütőnél a hős testesíti meg a mértéket, és a világ veszi semmibe. Kolhaas azért kerül csapdába, mert *elhiszi* Luthernek, hogy a *prédikált morál* a Rend és az Egyén közös kötelme.

Szigorú szerkezetű darab az *Egy lócsiszár virágvasárnapja*; nyelve pontos és kemény. Színreállítóit nem értelmezési lehetőségeinek választékával, hanem a kifejezés fegyelmével teszi próbára. Itt *stíluskövetelmény a* végletes póztalanság, a játék egyszerűsége és közvetlensége. Ezt a történetet nem lehet hősileg, melldüllesztve előadni, nem lehet „fenntebb" gesztusokban fogalmazni — az anyag leveti magáról a mesterkéltséget. Mert lényegét tekintve Kolhaas Mihály esete nem történelmi, hanem *hétköznapi* dráma, mégha a a tizenhatodik század Németországában játszódik is.

Amilyen örvendetes *elvben*, hogy a Madách Színház műsorára tűzte Sütő remekét, olyan érthetetlen, hogy a *gyakorlatban* nem veszi figyelembe: az Egy lócsiszár virágvasárnapját csak annak a színháznak érdemes vállalnia, amelyik általános hangvételében *eleve* megfelel a darab legsajátabb jellemzőinek — vagy *hajlandó* azokhoz igazodni. A Madách társulatában jóideje kialakult, és ezidőszerint is uralkodó játékkultúra azonban gyökerében különbözik mindattól, amire ez a Sütő-mű igényt tart; eszközeiben sem a színház rendezői, sem színészei nem ezt a fajta *szikáran szenvedélyes* drámaiságot képviselik. És a bemutató tanúsága szerint ezúttal sem törekedtek arra, hogy színházeszményükön változtassanak.

Feltételezendő tehát, hogy *Ádám Ottó* el tudta képzelni az Egy lócsiszár virágvasárnapját minden reformáció nélkül is. *Sztankay Istvánt* Kolhaasként, amint az eltökélt jóhiszeműségnek az illúziótlan kiábrándultságba való átmenete, kérlelhetetlen érzelmi-tudati *folyamata* helyett mindvégig rendületlen operai tenorban gesztikulál. *Piros Ildikót* (Lisbeth), amint családi meghittség címén minduntalan merev mosollyal járkál Sztankay körül; és mindkettejüket, amint az Énekek énekéből vett részletet — a darab egyik legmélyebben emberi jelenetét —, évődve elszavalják. *Koncz Gábort*, amint jópofa Robin Hoodot csinál a keserű igaza tudatában élő Nagelschmidtből, *Nagy Annát* (Mária), amint kántálva-

Takáts Gyula, akinek het-

Takáts Gyula

„Gondosan válaszd meg repülőtársaságodat!"

Terror és üzlet

A terrorcselekmények szaporodása a tőkés világ nagyvárosaiban, a repülőtereken és a repülőgépeken, a tengereken mind nagyobb aggodalmat és félelmet vált ki az amerikai vállalatok és üzletemberek körében. A forgalom és profit növeléséhez ugyanis elengedhetetlenek a bel- és külföldi utazások. A statisztikák tanúsága szerint az elmúlt évben is sok üzletember esett áldozatául a vak terrornak. Az Egyesült Államok gazdasági sajtója mind többet foglalkozik a terrorizmus kérdésével, s igyekszik hasznos tanácsokat adni.

A *Business Week* című gazdasági hetilap összesítése szerint 1985. első háromnegyedévében 791 olyan terrorcselekményt — robbantást, repülőgép-eltérítést, emberrablást, vállalati objektum elleni támadást és túszszedést — követtek el a világon, amelyek közvetlenül, vagy közvetve üzletemberek ellen is irányultak. A szomorú statisztikában *a robbantásos merényletek állnak az élen:* az összes terrorcselekményből 671 jutott erre a „műfajra". Az elmúlt év első kilenc hónapjában 19 esetben raboltak el üzletembereket, 78 ízben intéztek fegyveres támadást vállalatok ellen, s a gépeltérítések száma 6 volt. A legtöbb terrorcselekmény — elsősorban robbantás — Latin-Amerikában történt, szám szerint 518. Európára 121, Ázsiára 88, a Közel-Keletre 36, Afrikára 26, Észak-Amerikára pedig 2 erőszakos cselekmény jutott. S ezzel fel is rajzolódott az amerikai üzletemberek számára 1985. biztonsági, illetve veszélyességi „térképe".

A terrorcselekmények számának növekedésével párhuzamosan az amerikai vállalatok — elsősorban a multinacionális cégek — *mind nagyobb összeget fordítanak székházuk, termelő üzemeik, kutatóintézeteik és a külföldön levő vállalati irodák, épülő gyárak biztonságának fokozására.* Több a biztonsági személyzet és berendezés, megnehezítették a bejutást épületeikbe. (Érdemes megjegyezni, hogy a terrorizmus és a védelmet szolgáló egyéb készülékek gyártóinak forgalmát.)

Ez persze csak korlátozott védelmet jelent, hiszen a robbantásokat, vagy a repülőgép-eltérítést ritkán sikerül előre jelezni. Ugyanez vonatkozik a külföldön épülő gyárak ellen elkövetett merényletekre is. A nagyobb vállalatok vezetőit irodájukban és „házon kívül" is újabban testőrök tömege őrzi, s nem sajnálják a pénzt a páncélozott és golyóálló üveggel ellátott autók beszerzésére sem.

Az amerikai nagyvállalatok biztonsági részlegei amolyan tízparancsolatot adtak ki, amelynek segítségével valamelyest csökkenthető a terrorcselekmények kockázata. A kisebb cégeket viszont az újságok látják el tanácsokkal és bőséges útmutatással, ráadásul a vállalatok közötti titkos „információbörze" is kialakult a világ „forró" pontjairól származó hírek és értesülések kicserlésére.

Az általános jó tanácsok így hangzanak: *gondosan válaszd meg a légitársaságot,* ha a Közel-Keletre kell utaznod; kétszer is gondoljad át az útvonalat; mielőtt éjszaka kilépsz céged nyugat-európai irodájából; ha „nagyfőnök" vagy, szállodai fürdőszobád elé húzass vasból készült védőfalat Latin-Amerikában; kerüljed el Uganda fővárosát, Kampalát, mert ott sok a rablás.

Nem jelent sok országban egyértelműen biztonságot az amerikai üzletemberek és a vállalatok számára az sem, ha jelentős pénzösszegekkel vesznek részt jótékonysági akciókban, vagy segélyezésben. A külföldi alkalmazottakat érdemes rendszeres fizetésemelésben részesíteni — írja a Business Week —, mert ennek elmaradása már sok esetben vezetett emberrablóshoz.

Az üzletembereket ma külföldi útjaik előtt arra figyelmeztetik, hogy készüljenek fel a legrosszabbra, tehát ne napsütésre, hanem — képletesen szólva — hóviharra számítsanak. A vállalatok ma már köthetnek úgynevezett váltságdíj-biztosítást is, amely fedezetet nyújt a nagy összegű váltságdíjak kifizetésére emberrablás esetén.

A külföldön tartósan tevékenykedő amerikai üzletemberek számára a legfontosabb tanács, hogy bánjanak jól beosztottaikkal és mindig hallgassák meg a helyi alkalmazottak, termelésirányítók véleményét. A *Fortune* című gazdasági lap véleménye szerint a külföldön terjeszkedő amerikai vállalatoknak üzleti döntéseiknél nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy jelenleg Ázsia tűnik a legbiztonságosabb helynek az amerikai üzletemberek és tartós kiküldöttek számára. Megfontolásra javasolja a máshol tervezett beruházások „áttelepítését" Délkelet-Ázsiába, mert ott nemcsak a várható profit, hanem a biztonság is nagyobb, mint a világ más részein.

Egy-egy terrorista akció után az USA-ban közvéleménykutatást tartanak az emberek utazási hajlandóságáról. Az amerikai átlagember mind jobban fél a külföldi utazástól, s egyre többen mondanak le a külföldi nyaralásról, társasutazásról. (Az utazási irodák véleménye szerint a külföldre utazó amerikai túristák mind gyakrabban választják úticélul a szocialista országokat — éppen a jó biztonsági körülmények miatt.)

A hivatalos utazók, az üzletemberek azonban általában nem tagadhatják meg külföldi feladataik elvégzését. *Nekik utazniuk kell,* hiszen az üzleti élet nem szenvedhet kárt a terrorcselekmények miatt. Egyelőre kevesen hagyták el az üzleti pályát az USA-ban az utazástól való félelem miatt. A vállalatok és az üzletemberek viszont körültekintőbbek lettek, s a legújabb statisztikák szerint számottevően emelkedik az életbiztosítások száma...

G. Sz.

Déry Tibor-ősbemutató Szolnokon

Idefent és odalent

Csak tanuk voltak?

Bízvást nevezhető zseniálisnak az a színpadkép, amelyet *Antal Csaba A tanúk* szolnoki előadásához tervezett. De a zseniális díszletnek is lehet hibája. Ennek a szcenírozásnak például az, hogy helyenként nem lehet eljátszani benne a darabot. Az elképzelés feltehetően az volt, hogy *Déry Tibor* realista helyzeteket expresszionista megoldásokkal elegyítő színianyagát — vagyis egy olyan drámát, amelyben együtt élnek a pszichológiai hitellel megírt, belülről ábrázolt és a csupán jelzésként használt, groteszk hangvételű szongokat éneklő figurák — egyetlen markáns látomás fogja stíluskeretbe. A gondolat ott válik *újszerűvé*, hogy ezt a feladatot a tervező ezúttal nem valamiféle szimbolikus, netán elvont díszletkompozícióval oldja meg — épp ellenkezőleg: *hipperrealista* színteret épít; a rendező pedig ezt az „utolsó szögig valósághű" látványt használja úgy, mint egy *mégiscsak elvonatkoztatott* játékteret.

Magyarán, a szolnoki színpadkép kétszintes — minthacsak egy keresztmetszeti ábrát látnánk —, *alul* az ismerős pesti földalatti vasút „meiningeni" tökéllyel kivitelezett megállója, *felül* egy Andrássy úti jellegzetes bérpalota kapuja és homlokzatrészlete, és perspektivikus kicsinyítésben a millenniumi emlékmű. Az al- és felvilágot a földalatti lépcsőlejárója köti össze. *Csizmadia Tibor* rendezésének az a *képi logikája*, hogy a dráma főszereplőinek, a származása miatt üldözötté lett Kelemen Béla zsidó orvosnak és családjának szituációit, vagyis mindazokat a jeleneteket, amelyeket Déry például *szobabelsőkben* határoz meg, mindvégig itt, a föld alatt tartja, mintegy vakondéletben, míg a „tanúkat", azoknak a pesti polgároknak a képviselőit, akik farizeus sajnálkozással, valójában a közöny és a kárörvendő ellenszenv különféle változataival veszik tudomásul polgártársaik faji megkülönböztetését, majd elhurcolását, többnyire a felső szinten, a *szabadban* mozgatja. E két világ cerberusa a Házfelügyelő, a legéberebb, a legmindentudóbb tanú; egyszersmind az előadás „porondmestere".

Megismétlem, a látványmegoldás ritkán látott tervezői *teljesítmény*, és meg kell ismételnem, hogy minden nagyvonalúsága, igényessége, sőt: szellemessege ellenére is, ugyanakkor közös tervezői-rendezői *tévedés*. Mert nem kívánható a nézőtől, hogy a változatlanul, eltökélten *konkrét* színhelybe (amelynek éppenhogy *konkrétan* semmi köze a cselekményhez) képes legyen beleképzelni a darab változó helyszíneit. Persze idővel meg lehet szokni, hogy az úgynevezett „polgári lakás dolgozószobája" meg az „utca" egyformán a földalatti peronján játszódik, de ez a *kaptafa* mégis mindvégig zavaró marad — annál inkább, mert Csizmadiának nem sikerül a már említett képi logikát *töretlenül* végigvinni a játékban. A *lent* és a *fent* szétválasztása nem oldható meg például akkor, ha egyazon utcakép egyszer itt, másszor ott jelenik meg. (Ernőt a „fenti" utcáról viszi el a razzia, de a bámészkodók a „lentin" lesik, felvarrták-e sárga csillagjaikat az arra kötelezettek . . .) Aztán nem illik a képbe a deportáltak útját kivilágító neoncsősor sem, és a „tanúkat" a síneken bakkecskeként ugráltatni, ez úgyszintén *modorosság* inkább, mintsem expresszivitás, mégha érezhető is, hogy a rendező éppen a sültrealista díszlet és a stilizált mozgás feleselésétől várja az előadás *megemelkedését*.

Egy funkcionális játéktérnek azonban *magától értetődőnek* kell lennie. Merthogy egy *funkcionális előadásban* nincs arra órányi idő, hogy a néző helyszínrejtvény-fejtéssel legyen elfoglalva. S ez elkerülhető lett volna, ha Antal Csaba díszletének alsó szintjét — alapvető karakterének megtartásával — alkalmassá teszi kisebb módosulásokra, illetve Csizmadia is *pontosabban* végiggondolja a jelenetek térbeli elhelyezését. Hiszen magát a játékot, a színészi szférát tisztán, világosan alakítja. Visszafogottságukban erőteljes alakításokat látunk: kivált *Vallai Péter* az orvos, és *Koós Olga* az anya szerepében ad leckét színészi ökonómiából. Ők a passzív sorsvállalás heroizmusát, a csendes áldozat kényszerűségét élik meg — *Juhász Róza* Lujza, a feleség alakítójaként a második részben talál hangjára; a reményvesztett tisztesség csapdájában majdhogynem felnő partnereihez.

Déry 1945-ben írt darabjának kétségtelen gyengéje, hogy éppen a Kelemen család realista vonalát *életképszerűen* vitte végig, és a *drámaiságot* valójában a drámaszerkezetben főszerepekhez juttatott *mellékszerepekre*, pontosabban arra az ellenponthatásra bízta, amelyet az ő stiláris *másságuk* hivatott kiváltani. A zsidóüldözés néma tanúinak ez az egyénitelen, frivolan dalolgató kórusa a darab születése idején kemény kihívása volt a kollektív lelkiismeretnek. Aligha véletlen, hogy A tanúkat máig nem is játszották. Ma azonban ez a gesztus — legalábbis *drámai* értelemben — már kevés. A tanúk kórusának darabbéli *megoldása* mára túlságosan formálisnak tűnik: bizonyos, hogy maga Déry itt és most élesebb személyes konfliktusokban fogalmazná meg a témát.

Csizmadia láthatóan érzékeli ezt a dramaturgiai gondot — egyebek között a díszlet is arra vall, hogy kereste az adott történelmi helyzet *általános tanulságának* megjelenítési lehetőségeit. Azt a mechanizmust akarta leképezni, amelyben *a morálisan bizonytalan, mércéjét vesztett társadalmi többség* kész kiszolgáltatni bármiféle kisebbséget — akár egy *másik* kisebbségnek. Déry színműve azonban az effajta történelmi cinkosságnak inkább tényközlése, semmint mély ábrázolása, s ezen a rendezés nem változtathatott. De ügyelt a kifejező hangszerelésre: míg *idefent Bajcsay Mária* bravúros, „halhatatlan" Házfelügyelője a tanúk kórusával együtt emelt fővel, fülbemászóan énekli a refrént: *„Mi csak tanúk vagyunk, mi nem tehetünk róla"* — addig a másfajták halkan, tehetetlenül várakoznak *odalent*.

Mészáros Tamás

Több mint furcsa!

Különös kiadvány jelent meg a minap a kereskedelmi forgalomban. Egykori magyar filmek plakátjainak mai utánnyomásait tartalmazza egy 1986-os Kalendárium. Keskeny formájú, sovány ka, ám finom, fényes papírra nyomtatott, színes . . . hogy is nevezzem? Sajtótermék? Árucikk?

Fura egy darab, annyi bizonyos.

A *szellemében* furcsa — perlyos nyilas pártszolgálatosként írta be magát az esztendő történetének évkönyvébe.

Tudom, „nosztalgiahullám" van. Tudom, divat minden, ami régi, ami antik. Tudom, a *„kereskedelmi szemlélet"* beköltözött a legkülönbözőbb rendű-rangú kulturális intézmények ügyintézőinek agyába. Sokszor szükségszerűen, kényszerből, de letagadhatatlanul.

Mexikó – adósság – kőolaj

A róka fogta csuka esete

86.2.14.

MH

Brazília után Mexikó a világ legnagyobb adósa, a tartozásának összege meghaladja a 96 milliárd dollárt. Tavaly márciusban hosszas tárgyalások után az ország megállapodott a hitelező külföldi bankokkal, valamint a Nemzetközi Valuta Alappal az adósságok visszafizetésének *átütemezéséről*, s 1985. végén még úgy látszott, hogy Mexikónak idén „csak" 4 milliárd dollár új kölcsönre lesz szüksége. A tervekbe azonban beleszólt az olaj árának zuhanása, amely Mexikó számára korántsem közömbös: az ország 24 milliárd dolláros évi exportbevételeinek 64 százaléka a „fekete arany" kivitelére származik.

Leértékelt peso

Egy esztendővel ezelőtt a Nemzetközi Valuta Alap még „mintaadósnak" minősítette Mexikót, hiszen az ország vezetése nagy lendülettel látott hozzá az IMF által javasolt intézkedések végrehajtásához, amelyek viszonylag rövid idő alatt a gazdaság talpraállítását voltak hivatottak szolgálni. Számottevően leértékelték — az export fokozása és a behozatal visszafogása érdekében — a pesót, megkezdődött a gazdaság *olajfüggőségének csökkentése*, a gazdasági szerkezet átalakítása.

Az intézkedések hatásának kibontakozására azonban nem sok időt engedett az olajpiaci helyzet alakulása. A gazdasági növekedés tavaly elérte a 4,2 százalékot, az infláció pedig *meghaladta* a 60 százalékot. (Az IMF 35 százalékos inflációs rátá elérését tartotta kívánatosnak 1985-re.) A nadrágszíjmegszorító gazdaságpolitika jegyében az idei év elején jelentősen felemelték a kenyér, a tejtermékek és egyéb fontosabb fogyasztási cikkek árát. Az olajpiacon január 20. után végbement — és máig sem befejeződött — drámai változások egyik legnagyobb vesztese Mexikó, amely az árcsökkenés miatt *kénytelen újabb segítségért fordulni a külföldi bankokhoz* és nemzetközi pénzintézetekhez. (Érdemes megjegyezni, hogy a tavalyi földrengés összesen 4 milliárd dollár értékű kárt és turisztikai bevételkiesést okozott a nemzetgazdaságnak.) 1985-ben az ország csaknem 15 milliárd dollár értékben exportált kőolajat, s a korábbi tervek szerint az idei olajkivitel 13,6 milliárd dollár bevételt eredményezett volna. Az idei adatokat arra alapozták, hogy Mexikó naponta 1,5 millió hordó kőolajat tud exportálni (1 hordó 159 literrel egyenlő) 25 dollár körüli áron barrelenként. Az olaj árának zuhanásával ez a terv füstbement, s a bevételcsökkenés újabb nehézségeket okoz majd a latinamerikai országnak.

Kölcsöninjekció

Mexikó tartozásainak éves kamata 10 milliárd dollár. Jól jellemzi az olajár alakulásának fontosságát a gazdasági életben, hogy minden 1 dolláros árcsökkenés 550 millió dollár bevételkiesést jelent az országnak. (Ugyanakkor a kamatok egy százalékos mérséklődése már 750 millió dolláros megtakarítást jelent az adósságok visszafizetésénél. Mexikó számára tehát az lett volna a legkedvezőbb, ha az olajárak emelkednek, illetve nem változnak, de a kamatlábak csökkennek.) A kőolaj ára tovább csökken, Mexikónak számolnia kell egy esetleges több milliárd dolláros bevételkieséssel is. (Jamani szerint ez az ár akkor következhet be, ha az olajtermelő és -exportáló országok nem tudnak megegyezésre jutni az OPEC-en belül és kívül a kitermelés általános visszafogásáról).

Az ország legfontosabb — szinte monokultúrás — kiviteli cikke árának csökkenése újabb és újabb számolásra készteti Mexikó gazdasági vezetőit. Nem fér kétség ahhoz, hogy a külföldi bankok és a Nemzetközi Valuta Alap is teljesíti a mexikói kérést. Egyrészről egyetlen pénzintézetnek sem érdeke a mexikói gazdasági helyzet további romlása, másrészről az újabb kölcsöninjekció esetleg reményt nyújt a korábbi tartozások visszafizetésére. A bankoknak tehát ismét — és váratlanul — ki kell nyitniuk pénztárcájukat, mert az újabb adósságválság elkerülése közös érdek. Az amerikai bankok számára jelent keserű pirulát az idei „megfejelt" mexikói kölcsönigény, hiszen Mexikó 96 milliárdos tartozásából 25 milliárd dollár az Egyesült Államok bankjait illeti. (A legnagyobb hitelező a Citibank és a Bank of America: mindkét pénzintézet mintegy 3—3 milliárd dollár kölcsönt nyújtott Mexikónak.)

Nigéria következik?

Mexikó, a jelek szerint, az idei év elején az olaj fogságába került, mint más monokultúrás olajtermelők. A bankok számára is súlyos tehertétel az olaj árának zuhanása, hiszen Mexikó mellett hamarosan számolni kell Nigéria és más olajexportőrök újabb kölcsönigényével.

Gara Szabolcs

kapott az események menetében. A VT tagok választásával ugyanis elindult egy olyan vádaskodás, *propaganda és ellenpropaganda hadjárat*, ami már előre vetíthette a későbbi kudarc árnyékát.

Klikkekre szakadt

A vállalat *klikkekre szakadt*. Mindenütt úgy érezték, a másik tábor volt a tisztességtelen. Hogy miért nem avatkozott be akkor a felügyeleti szerv vagy a pártbizottság, esetleg a szakszervezet? Részben azért, mert már hallatszottak olyan hangok, hogy ezek a szervek túlságosan is „képviseltették" álláspontjukat.

Bozsitsné dr. Pető Erzsébet, a városi tanács osztályvezetője: „Széles körű információt próbáltunk beszerezni, hogy a dolgozók kit szeretnének igazgatónak. Ha csak saját elképzelésünket kívántuk volna megvalósítani, már rég kineveztünk volna egy vezetőt."

A szakszervezet benne volt az előkészítő bizottságban. Meg aztán, a vállalatnál a múlt év őszén voltak a szakszervezeti választások is. A pártszervezet pedig *nehéz helyzetbe került*, és tulajdonképpen ez az események egyik kulcsa: a vállalati párttitkár volt az egyik igazgató-jelölt. Méghozzá úgy, hogy a felügyeleti szerv és a városi pártbizottság *az első helyen javasolta őt* igazgatónak. Második helyen a főkönyvelőt, a harmadik pályázót végül nem vették fel a jelöltek listájára. Ha a pártbizottság ilyen szituációban erőteljesebben lép fel, s megpróbálja tekintélyét bevetni, az *félreérthető* lett volna. Óhatatlanul a pártitkár esélyeit befolyásolhatta volna.

Tehát *kettős jelölés* alakult — kérdezte utólag is *Kuslerné Bányász Erzsébet*. — Egyébként már akkor rossz volt a kedvünk, amikor mind a két VT tagunk a másik műszakból került ki, így mi háttérbe szorultunk. Egyáltalán nem ilyen eredményt vártunk. Mi a Kerekes Juditra szavaztunk volna, ő az üzemvezetőnk, jól tudunk együtt dolgozni. Úgyhogy tényleg azon gondolkodtunk már, visszahívjuk a két VT-tagot és *újakat választunk*. Legalább megtanulják, *nem szavazhatnak kedvük szerint*. De aztán úgy döntöttünk, adunk még egy lehetőséget... Egyébként először olyan szabályt akartak hozni, hogy csak a szakmunkások lehessenek a Vállalati Tanács tagjai. Nálunk a dolgozók zöme csak 8 osztállyal rendelkezik, tehát sok embert eleve kizártak volna. Végül ezt a megkötést eltörölték."

Persze, azért *ez sem ilyen egyszerű*. Az igazgatót *titkosan választják meg*. Más kérdés, hogy a Patyolat-részlegnél a VT-tagok elárulták kire szavaztak. Meg aztán, a Vállalati Tanács nem úgy dönt, ahogy a munkatársak diktálják! A cég érdekeit képviselik, ami nem feltétlenül felel meg egy-egy csoport érdekének. Ha sokan mégis úgy érzik, hogy törvénysértés történt, akkor a dolgozók egynegyedének írásban kell kérnie a VT-tagok visszahívását és esetleg a döntés megmásítását. A dolog érdekessége, hogy a Patyolat-részleg egyik küldötte lett a Vállalati Tanács elnöke is.

Malácsik Jenőné, a Patyolat másik VT-tagja: „A szívem szerint nem mondanék semmit erről az egészről, hiszen mindig van valami következmény. Én *nem követtem el hibát*, ezért nagyon *bánt ez a gyanú*-dését. Ami leginkább a 450 fős kollektívának ártott. Amikor vállalati dolgozók a jelöltek, akkor a választást egyszerűsítheti a nyilvánosság. Ez egyébként máskor sem ártana... Hogy ki milyen programot szeretne megvalósítani, milyen irányba vinné a vállalatot. Ehelyett azonban csak *találgatások voltak*, kiszivárgott és kiszivárogtatott félmondatok, nemegyszer *„ízlés szerint tálalva, fűszerezve..."*

S végül hallgassuk meg a két érintettet. Ha lehet, ők *még kellemetlenebb helyzetben vannak*, mint az egész cég.

Fáncsik István főkönyvelő, megbízott igazgató: „Azt tudtam, hogy a régi vezető nyugdíjba megy, ám csak az újságból értesültem a pályázatról. Mit mondjak, *szíven ütött ez a módszer*. 1976 márciusától dolgozom itt, tavaly kiváló dolgozó kitüntetést kaptam. Nekem furcsa volt az egész lebonyolítása..."

Passzivitásra ítélve

Kerekes Judit párttitkár, üzemvezető: „Engem a régi igazgató győzött meg, hogy *jelentkeznem kell*. S amikor ehhez a lépéshez a városi pártbizottságtól, s a tanácstól szintén bizalmat kaptam, igent mondtam. Utána megindult az ellenagitáció. *Vállalati párttitkárként tennem kellett volna valamit, ám pályázóként, mivel korrekt akartam maradni, passzivitásra voltam ítélve*. De most már végig kell csinálnom. Pedig az volna az egyszerűbb, ha nem tenném. Ha nem választanak meg, az számomra nem jelent megoldhatatlan problémát. Párttitkárként együtt fogok dolgozni az új vezetővel..."

Kocsi Ilona

Olajár és piac

A túlterhelés küszöbén

Esik majd a dollár is?

Olajárzuhanást még nem tapasztalt a világ. A prognózisok tehát csak spekulatívak lehetnek. Inkább csak annak a fordítottjából indulhatunk ki, ami a már átélt két korábbi nyersolajár-robbanás után lejátszódott.

Kétségtelen, hogy az olajár tartós mérséklődése először *az energiaárszintet* és az olajszármazékok *jegyzéseit* fogja befolyásolni. Ma mindkét területen túltermelés van, a kereslet nem nyújt fedezetet a kínálatra. Nyilvánvaló következménye lesz az elmúlt napok eseményeinek az, hogy azok a termelők, akik mondjuk 15 dollár/hordós árszinten nem tudnak nyereségesen termelni vagy úgy vélik, hogy „ezért a pénzért" nem érdemes nyersolajat a felszínre hozni (hisz lesznek még jobb napok is), *kiszállnak a versenyből.* Ennek hatása hosszú távon persze a kínálat szűkülése és az árak stabilizálódása lesz. Rövid távon azonban az olajár lefelé tartó mozgása alighanem más nyersanyagok jegyzését is ilyen módon befolyásolja. 1973—74-ben, illetve 1979—80-ban az árrobbanások „vitték magukkal" a színesfémeket és más termékeket is, részben lélektani alapon, részben viszont a kitermelési költségek növekedése által magyarázottan. Most a nyersolaj-fejlemények árcsökkentő hatását kétségkívül csökkenti az a tény, hogy az árupiacokon a jegyzések amúgy is, az *olajtól függetlenül is meglehetősen nyomottak, a fémeknél kicsi a kereslet, a mezőgazdasági termékek többségében viszont túlságosan nagy a kínálat.* Reálisan az várható, hogy az olajárcsökkenés az ásványi nyersanyagok piacán a jelenlegi rendkívül alacsony szinten „stabilizálja" az árakat, vagyis meg fogja gátolni azt a fellendülést, ami a fejlett tőkés országokban a közeljövőben várható mérsékelt, de tartós gazdasági növekedés hatására előbb-utóbb a tőzsdén megindult volna.

Ami az energiaárszint *mérséklődését* illeti, ez az energiaintenzív ágazatokat egyértelműen kedvezően fogja érinteni. Ez az előny más szektorokkal összehasonlítva jelentkezik, viszonylagos. Olcsóbb lesz például *az alumíniumtömb* előállítása, alacsonyabb energiaárszint esetén *kevesebbe kerülnének az építőanyagok is.* Egy kissé alighanem a kohászat is fellélegezhetne és előnyösebb helyzetbe kerülne a nehézvegyipar. Az építőanyagokra nem jellemző a nemzetközi kereskedelem, esetleges forgalmuk csak bizonyos rádiuszon belül képzelhető el. A többi szektorban jelenleg *túlkínálat uralkodik.*

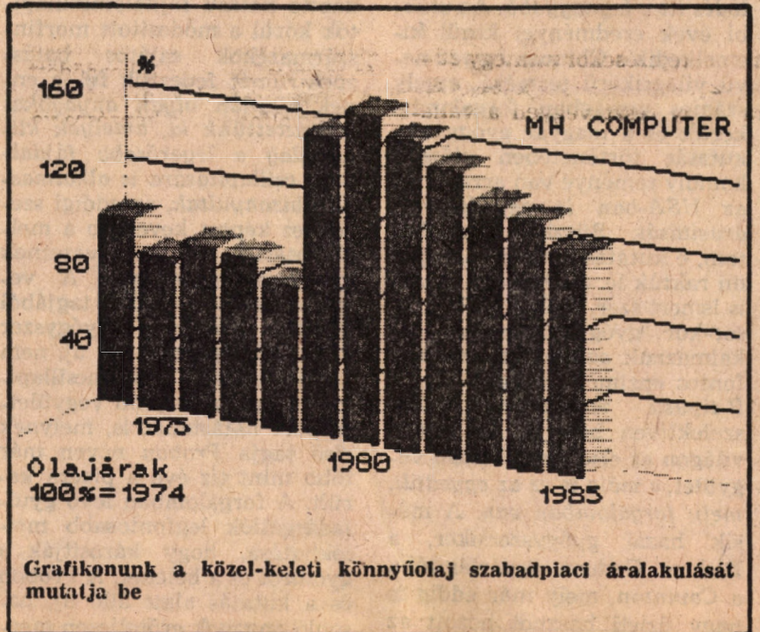
Az olajár lefelé tartó mozgása így azt az előnyt nyújthatja, hogy *csökkenti a termelési költségeket.* Ez persze nem feltétlenül fogja mérsékelni a világpiaci kínálatot, éppen ellenkezőleg. Beléphetnek ugyanis elvileg ismét olyan kapacitások, amelyeket régebben éppen az emelkedő költségek miatt zártak be, az új helyzetben viszont ismét hozhatnak profitot. Az árak emelkedésére tehát e szektorokban semmiképpen sem számíthatunk, az egyes vállalatok helyzete azonban kedvezőbbé válhat. Van azonban egy olyan iparág, mely egyértelmű ujjongással fogadja az elmúlt napok olajpiaci fejleményeit. A gépkocsigyártók, teherautósok, szállítási vállalkozók egyöntetű véleménye alighanem az, hogy most kapják meg a „jóvátételt" a két korábbi árrobbanás által okozott károkért. Az olcsóbb olaj „begyűrűződése" a legtöbb fejlett tőkés országban olcsóbb benzint eredményez, a lakosság többet fog autózni, talán több gépjárművet is vásárol.

Ismét *érdemes lesz* a nagy kocsikat reklámozni, hisz a kicsit nagyobb fogyasztás elriasztó hatása mérséklődik vagy megszűnik. A manapság „nagy kocsinak" nevezett járművek persze nem tévesztendőek össze a hetvenes évek elejének rettegett benzinfalóival. Időközben a műszaki fejlődés és a magas benzinárak hatására jelentősen mérséklődött a modellek súlya, bevezették *a számítógépes gyújtásvezérlést* és így mérséklődhetett a fogyasztás is. Voltaképpen nem is csak az számít, hogy nominálisan olcsóbb lesz sok országban a benzin. A lakosság számára már az is sokat számít, ha arra gondolhat: most egy darabig *nem emelkedik* tovább.

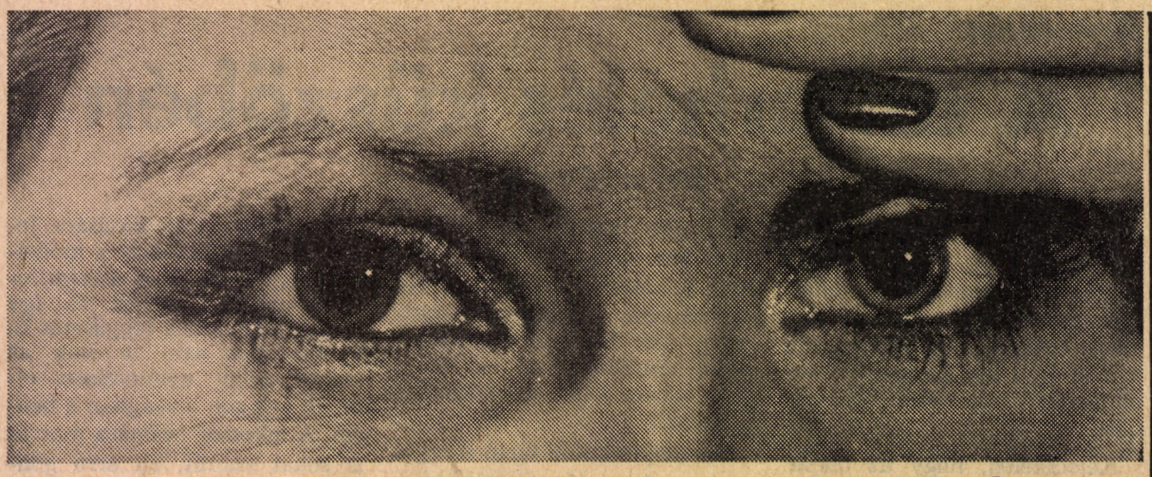
Az ilyen lélektani hatás is erős lehet, többen vásárolnak gépkocsit, többen utaznak gépkocsival nyaralni, mérséklődik az elővárosi tömegközlekedés iránti igény. Többen fognak kamionnal szállítani, mint vonattal stb. Legalábbis ezek azok a következmények, amelyekre gondolhatunk a hetvenes évek alatt, a nyolcvanas évek elején bekövetkezettek alapján.

Egyértelműen nem lehet meghatározni, mit jelentenek az olajpiaci fejlemények a dollár számára. A dollár árfolyamát ugyanis nem az olajexportőr fejlődő országok valutáihoz, hanem más fejlett tőkés országok pénzeihez mérik. Az olajárcsökkenés minden olajimportőrnek kedvező, az NSZK-nak éppúgy, mint az Egyesült Államoknak. Ebből a szempontból tehát egyik valuta számára sem lesz a helyzet a másikhoz viszonyítva jobb. Talán egy különbség mégis van. Az olajtermelő arab országok betétei leginkább amerikai bankokban vannak. Ha az árak zuhanása rákényszeríti őket, kénytelenek lesznek pénzükhöz nyúlni, betéteiket visszavonni. Egy ilyen jelenség *tovább nyomná lefelé a dollár árszintjét.*

Gara Szabolcs

Grafikonunk a közel-keleti könnyűolaj szabadpiaci áralakulását mutatja be

A gyógyszerkutatás műhelyében

Tudományos rovatunk időről időre feladatának tartja, hogy betekintsen az új ötéves terv országos középtávú kutatás-fejlesztési tervének egyes programjai keretében folyó munkába, az ebben részt vevő kutatóműhelyek mindennapi tevékenységébe, s számot adjon eredményeikről, feladataikról.

A gyógyszerkutatás 1986-tól kezdődően is kiemelt feladat, az OKKFT hetes programjának része. Az ebben részt vállaló intézetek között vezető helyet foglal el a SOTE nagy hagyományokkal bíró Gyógyszertani Intézete. Vezetője *Knoll József* akadémikus, egyben az MTA gyógyszerkutatási bizottságának is elnöke. Mindenekelőtt arra kérem, magyarázza el, *miért olyan fontos a program első főirányának tekintett gyógyszerkutatás számára az originális készítmények előállítása?*

Originális sikerek

— Ez az immár tízéves fő célkitűzés régi koncepcióból fakad. Abból a természetes tapasztalatból, hogy hosszú távon *csak* az eredeti, *saját kutatási eredménytől remélhető nemzetközi érdeklődés*, és így nagy *anyagi haszon*. Bár jelenleg Magyarország gyógyszerekből származó teljes jövedelméből aránylag kis hányad származik az eredeti szerekből, mégis erre kell súlyt fektetni, hiszen *a fejlődés itt a legnagyobb*. Az utóbbi évek eredményei közül kiemelkedik a Chinoin *Jumex* nevű világsikerű terméke, amely számos országban forgalomba került és a magyar gyógyszerkutatás történetében *először*, komoly reménye van arra, hogy *az USA-ban is engedélyezik árusítását*. Büszkén mondhatom, e kutatás elméleti alapjait mi raktuk le. A *Deprenil* néven is ismert szer, melyet a Parkinsor-kór gyógykezelésében alkalmaznak, az idegrendszer egy fontos enzimét, az úgynevezett *B-típusú monoamino-oxidázt* szelektíven bénítja. Ez volt a világon az első ilyen hatású vegyület, s *máig is ez az egyedüli, mely forgalomban van*. A másik hazai gyógyszersiker, a Richter Gedeon agyértágítója, a *Cavinton*, mely már eddig is nagy üzleti hasznot hozott az országnak. Több új originális

— *Az önök intézete a gyógyszerkutatáson belül is elsősorban a központi idegrendszerre ható szerekkel foglalkozik, s ehhez több új módszer hazai bevezetésével megteremtették a komplex kísérleti farmakológia alapfeltételeit. Milyen témák foglalkoztatják most az itteni kutatókat?*

— Elsősorban folytatjuk hagyományos területeink művelé-

Az OKKFT 7-es programja: a gyógyszer-, növényvédőszer- és intermediergyártás, valamint a vérterápiás és diagnosztikai készítmények fejlesztésével összefüggő fontosabb KF-feladatok a VII. ötéves tervben.

sét. Így *fenilalkilamin-kutatásaink* során már a deprenil utódjával kísérletezünk. E bonyolult anyagok jobb megismerése *a tanulási és memóriatárolási folyamatok* szabályozási mechanizmusának *új megközelítéséhez vezetett bennünket*. Régóta foglalkozunk a *fájdalomcsillapítók kutatásával* is. A kábító hatású fájdalomcsillapítók közül a módosított morfinszármazékok sajátos hatásspektrumát fedeztük fel, s ennek alapján *olyan anyagokat fejlesztettünk ki, amelyek klinikailag a legerősebb fájdalmak csillapítására is alkalmasnak bizonyultak*, az eddigi szerekhez képest kevesebb a mellékhatásuk és nem vezetnek gyógyszerfüggőséghez. A vegyületcsalád egyik tagjából minden bizonnyal gyógyszer válik. Kidolgoztuk egy új, nem kábító hatású fájdalomcsillapító- és gyulladásgátló vegyületcsoport hatástanát is, melynek első tagja *Probon* néven már több mint tíz éve a piacra került. A forgalomban levő gyulladásgátlók legfontosabb mellékhatása, hogy károsítják a gyomrot és a beleket. A Probon és a kutatás alatt álló új, hasonló anyagok erőteljesen megvédik a gyomor- és bélrend-

— *Sokat beszélnek mostanában szakmai körökben a táplálkozás szabályozásában a jövőben esetleg nagy szerephez jutó anyagról, a szatietinről...*

— A kutatási főirány másik alprogramjaként is szereplő *biológiailag aktív peptidek kutatása* során fedeztem fel ezt a fehérjetermészetű anyagcsoportot, s két tagját sikerült is a vérből izolálni. Ezek igen nagy molekulasúlyú vegyületek, melyek nagyon *hatékonyan gátolják a táplálékfelvételt*. Úgy tűnik, ez az anyag akkor szaporodik fel szervezetünkben, amikor eszünk, s ezáltal leállítja az agyi szabályozó központ ingerületét, vagyis beáll a jóllakottság érzete. Reméljük, hogy tulajdonságai révén a szatietin gyakorlati hasznosítására is sor kerülhet a szokásosan hosszú kutatási periódus után.

Új vérnyomáscsökkentő

— *A harmadik alprogram, a szív- és érrendszerre ható szerek kutatása sem maradt ki az intézet profiljából...*

— Valóban nem, hiszen néhány éve felfedeztünk egy vérben keringő anyagot — az *angiohipotenzint* — mely az érfal működését fenntartó idegi elemek működését gátolja, s így *központi szerepet játszhat a vérnyomás szabályozásában*. jelenleg az eddig csupán biológiai hatásában észlelt anyag tiszta állapotban való kinyerésén dolgozunk. Egy másik felfedezettünk, a *cellulin* még akkor is *újraindítja a szívizom működését*, ha azt előzőleg káliummal úgy bénítottuk, hogy a hatást semmilyen más anyag nem tudja ellensúlyozni. Ennek izolálása még folyik. Hogy az ilyen munka mennyire elhúzódhat, igazolja, hogy a cellulin felismerése a hatvanas évekre nyúlik vissza.

Az Issekutz-iskola hagyományait folytató intézet — melyet a héten szakújságírók csoportja látogatott meg — az új pályázati rendszer révén kíván bekapcsolódni a VII. ötéves tervidőszak tudományos vérkeringésébe. Olyan szellemi tőkével indulnak, amely már eddig is bőségesen kamatozott s részvételük a hazai gyógyszerkutatásban a jövőben sem valószínű,

96.2.28.

MAGYAR HÍRLAP

NÉPGAZDASÁG

Brazil gazdaság

Jó passzban

A legtöbben alighanem csődben levő országnak tartanák Brazíliát. Érthető, a világ országai közül a legnagyobb összegű adósság őt terheli, a 135 milliós lakosságnak 104 milliárd dolláros tartozással kell megküzdenie. A fizetendő kamatok a bruttó nemzeti termék évente *5 százalékát* emésztik fel. Ez más szóval azt jelenti, hogy az ország minden húsz napból egyen azért dolgozik, hogy külföldi kötelezettségeinek eleget tegyen.

Adósságok ellenére

Ez az érem egyik oldala. Az igazsághoz azonban az is hozzá tartozik, hogy tavaly őszre Brazília már 11 milliárd dolláros tartalékot halmozott fel, kereskedelmi mérlege pedig az 1982-ben regisztrált 800 millió dolláros aktívumát tavalyra *12,4 milliárdra tudta növelni.* Az ország tehát aligha úgy viselkedik, mint amelyik csődben van. Sőt, 1985-ben a világ ismert jelentős gazdaságai közül éppen a brazil vezette a növekedési ráták alapján összeállított listát. A statisztikában mutatkozó 8 százalék kétségkívül figyelemre méltó szám. Tegyük hozzá, Brazília a világ kilencedik legnagyobb gazdaságát mondhatja magáénak. A kedvező fejlemények okai sokfélék. A csökkenő olajárak az importszámlát tehermentesítették, a többszöri erőteljes leértékelés az export *versenyképességét* javította. Tavaly a lélektani tényezők is a gazdasági teljesítmény javulását segítették. Miután 21 évi katonai kormányzás elmúltával tavaly márciusban polgári elnök került hatalomra, a magánszektor a váltásra termelésének növelésével reagált. Azt meg már régóta tudjuk, hogy ami itt termelés, személyi jövedelem és vásárlóerő másutt. Az eufória hónapjai a kormány számára sem voltak alkalmasak arra, hogy a felelősségteljes fiskális politikát gyakorolja.

A könnyebbik úttal amúgy is *nagy a kísértés.* 1985 végére így a belső adósságok — amivel tehát nem külföldnek, hanem más hazai jövedelemtulajdonosoknak tartozik a kormány — reáltértékben 30 százalékkal halladták meg az egy évvel korábbi szintet. Az infláció ugyan 1986 elejére éves szinten ismét elérte a 400 százalékot, azonban úgy tűnik, ez volt mindenki számára *a kisebbik* rossz. A munkavállalók a boom körülményei között végre jelentős reálbér-növekedéshez jutottak. A javulás sokuknál kétszámjegyű volt, olyan évek után, amelyeket a megszorítási politika jellemzett.

Miközben tehát a külső egyensúly területén Brazília tartósan értékelhető eredményeket mondhat magáénak — az olajára esetleges további eséséből természetesen ismét profitálhat —, addig a belföldi konjunktúra megélénkülése alighanem törékenyebb alapokon nyugszik. Az infláció megfékezésére persze ismét indokolt lenne egy restrektív gazdaságpolitika azonban ezt Brazíliában több oknál fogva nem tudják olyan szigorúsággal alkalmazni, mint mondjuk Argentínában. Először is a lakosság a fellendülést azonosította már a polgári kormányzattal. Ez a vezetés számára *politikai tőkét* jelent *és erről érthető okokból vonakodik egy megszorítási irányvonal meghirdetésével lemondani.* További gondot okoz, hogy a bruttó nemzeti termék felét *állami tulajdonú vállalatok adják,* és az ő igényeik alaposan *megterhelik* a költségvetést. Ha nem születnek erőteljes racionalizáló intézkedések, úgy alighanem ebben az évben is a kiadások 10 százalékának van meg e szektorban a helye. Az önköltségcsökkentés viszont előbb-utóbb elbocsátásokkal is járna — ezt viszont a kormány szeretné elkerülni, tartva attól, hogy állami tulajdon esetén a közvélemény a dolgozók számának csökkentéséért az államot tartaná felelősnek.

Törékenyebb alapokon

A gazdaságpolitika mozgásterét azonban *a legnagyobb mértékben valószínűleg az úgynevezett indexálási gyakorlat mérsékli.* Ezt a módszert még *a „brazil gazdasági csoda"* idején találta fel Delfim Neto akkori miniszter, ki gyors gazdasági növekedés körülményei között elviselhetővé akarta tenni az igencsak kétszámjegyű inflációt a lakosság széles rétegeinek. Az indexálás értelmében minden létrejött szerződés összegét az inflációs rátának megfelelően, havonta kiigazítanak, emelik tehát ezzel összhangban a béreket, a kamatokat, valorizálják a tartozásokat és követeléseket stb. A rendszert a valuta rendszeres és folyamatos leértékelése egészítette ki. Annak idején az indexálást Brazília örömmel fogadta és igen hamar hozzászokott. (Illetve az indexáláson keresztül hozzászokott az inflációhoz.) Napjainkra azonban a módszer az egyik legfőbb oka annak, hogy az áremelkedések ütemét szinte lehetetlenség mérsékelni. Az infláció ugyanis *„beépült" a gazdaságba.*

A csoda titka?

Miközben a külső eladósodás szorítása enyhül, a hazai adósságállomány kezd egyre nagyobb problémát okozni. Mindez azonban — együtt az inflációval — sem változtat azon, hogy az idén, 1986-ban Brazília 5 százalékos növekedést várhat. A legtöbb fejlődő ország, de a fejlettek közül is sokan örömmel vállalnák ezt. A brazil gazdaságot még korai leírni. A hetvenes évek végén, a nyolcvanas évtized elején a világgazdasági környezet nem kedvezett neki. Most úgy tűnik, *„jó passzban van".*

G. Sz.

MAGYAR HÍRLAP

A nagy hidegben sem szünetel a lehalászás a tatai várárokban. A Tatai Állami Gazdaság hetente hatvan mázsa pontyot és busát ad át értékesítésre a Halértnek

Fotó: Habik Csaba

TÖRVÉNYSZÉKI TUDÓSÍTÁS

Elítélték a postarablókat

Tegnap a Fővárosi Bíróságon kihirdették a postarablók ítéletét. Különösen nagy értékre elkövetett rablás miatt Jelencsik Sándor gépkocsivezetőt 14 évi, Kovács József dunaújvárosi cipészt pedig 12 évi fegyházra ítélte dr. Varga Zoltán büntetőtanácsa. Az ítélet nem jogerős.

Ez bizony nem az évszázad bűncselekménye, esetleg csendes év eleji szenzáció. És csakis a zsákmány nagyságrendje miatt; a postarablók 11 millió forintot zsákmányoltak — volna. Maga a rablít Jelencsik, Kovács megtámadja az autót, elveszi a pénzt és eliszkol a helyszínről a zsákmánnyal. Mert ugyan ki gondolná, hogy maga a sofőr rabolja ki saját szállítmányát — gondolhatták. S mit csinálnak a pénzzel? Kovács felújítja cipészműhelyét, kifizeti adósságait, Jelencsik pedig autót vesz. Ha megvan a pénz, semmi gond, azzal nem is gondoltak, hova rejtsék a milliókat, hogyan tudják majd észrevétlenül elkölteni. Szóba került ugyan, hogy bérelnek egy garázst és ott rejtegetik majd a pénzt, amíg elcsitul a rablás híre.

Az egyetlen komolyabbnak nevezhető előkészü-

USA gazdaság

A gyenge dollár előnyei

Éveken keresztül a problémát az okozta, hogy a dollár túlságosan is erős. Az Egyesült Államok üzleti körei arról panaszkodtak, hogy a bekövetkezett fellendülésből *kevés hasznuk van*, hisz a kereslet nagy részét külföldi szállítók elégítik ki. Gondjukra gyógyírként a leginkább protekcionista intézkedéseket szerettek volna. Nem kísérte osztatlan öröm az amerikai valuta diadalútját az óceán másik partján sem. A termelők ott persze *örömmel fedezték fel*, hogy versenyképességük az amerikai piacon javult. A kormánytisztviselők és pénzügyi szakemberek azonban *aggodalommal* emlegették, hogy az a tőke is átvándorol az USA-ba, amelyre bizony a beruházások élénkítése érdekében otthon volna szükség.

Versenyképesebbé teszi

1985 szeptembere óta aztán minden megváltozott. Az öt vezető tőkés ország pénzügyi kormányzatának híres megállapodása, a Plaza-egyezmény azonnal *előidézte a dollár megingását* és azóta tart az amerikai valuta folyamatos, de nem zuhanásszerű értékvesztése. Az Egyesült Államok központi bankja ezt alacsonyabb, a többi fejlett tőkés ország hasonló intézménye pedig magasabb kamatlábakkal segítette a folyamatot elő. Szeptember óta a japán jen például 21 százalékkal erősödött a dollárral szemben, a márka 2,3—2,4-es árfolyam körül stabilizálódni látszik és 1 dollár Párizsban sem ér már több, mint 8 frankot, csak hetet. Az ember azt gondolná, hogy a kedélyek megnyugodtak. Amit csaknem mindenki akart, bekövetkezett, a dollár vesztett értékéből. A siklás ráadásul nem volt hirtelen, nem rázta meg a tőzsdéket. Inkább szép lassú bandukolásnak volt a lejtőn nevezhető. Általános elégedettségről azonban mégsem beszélhetünk. Az emberi természet már ilyen: a nemrég még nagyon kritizált szeptember előtti állapotoknak is akadnak ismét védelmezői.

A gyengébb dollár természetesen *versenyképesebbé teszi az amerikai exportot és fékezi gazdasági eszközökkel a behozatalt.* Korábban japán vállalatok 1 dollár árbevételből 240 jennyi költséget tudtak fedezni, február közepén már csak 180 jenre futotta ebből. Hasonlóakat tapasztalnak a nyugat-európai exportőrök is. Már hallható panaszuk: *mi lesz kivitelükkel?* Megszokott piacukat most fel kell adniuk? Érdekes módon a jelek szerint a japán vállalatok nem így reagálnak. Az Egyesült Államokban egyelőre többségük *nem emel árakat*, hanem részben megelégszik kisebb nyereséggel, részben pedig nagy energiával kutatja az önköltségcsökkentés módjait. Hogy az egy dollárból kitermelhető 180 jennel *összhangban* legyenek költségeik...

Tovább csökken-e a dollár? Az Egyesült Államok pénzügyi kormányzatának az a véleménye, hogy ilyen mozgás *már nem lenne kívánatos.* További értékvesztés esetén ugyanis már azok a befektetők is fontolóra vennék tőkéjük más valutába történő átmentését, kikre az USA-nak szüksége van hisz költségvetési hiányát és kereskedelmi mérlegének deficitjét egyaránt külföldi tőke beáramlása útján finanszirozta. A dollár árfolyamának esése ráadásul erősítheti a gazdaságban az inflációs nyomást az importárakon keresztül — bár ezt a veszélyt a nyersanyagok nyomott jegyzése és az olajár csökkenése némiképp mérsékli. Az USA alighanem végső soron úgy véli, hogy a dollár napjainkra *megtalálta többékevésbé természetes szintjét.* Az is biztos, hogy a jelenlegi szintről való további hirtelen esést aligha támogatnának Nyugat-Európában, hisz egy ilyen mozgás erősen zavarba hozná például az exportintenzív és a folyó fizetési mérlegtöbbletekhez az elmúlt években hozzászokott nyugatnémet gazdaságot. Talán meglepő, de Nyugat-Európa és Japán Washingtonnal együtt valószínűleg nagy energiával *támogatná* egy hirtelen zuhanás esetén azt a dollárt, melynek értékcsökkenését szeptemberben közös intervenciókkal igyekeztek elérni.

Élénkítési cél

Az igazsághoz hozzátartozik, hogy *vannak még viták a dollár reális árfolyamának szintjéről.* Az Egyesült Államokban is zavart okozott, hogy míg a pénzügyminiszter szerint a valuta árfolyamának további mérséklődése kívánatos, addig a központi bank elnöke szerint — ő az egyébként, akinek a dolgok állására több gyakorlati befolyása van — éppen ellenkezőleg foglalt állást. Az Atlanti-óceán két oldalán eltérő nézetek hangzanak el arról is, milyen kamatpolitika lenne most Nyugat-Európának hasznos. Az amerikai oldal a gazdaságot élénkítő kamatcsökkenést szorgalmaz — a tengeren túl, annak érdekében, hogy a *versenyképesebb amerikai áruknak piacuk legyen.* Korábban a dollár árfolyamának lefelé hajtása érdekében éppen a magasabb kamatszint volt a kívánatos. Otthon viszont egyelőre nem lehet szó kamatmérséklésről.

G. Sz.

Kedvezményes könyvvásár Budapesten!

az Állami Könyvterjesztő Vállalat
könyvesboltjaiban,
március 8-ig.

50%

Minden boltban
más választék!

A Magyar Acélárugyár
(Budapest XIII.,
Váci út 95.)
felvételre keres:
igazgató mellé,
gyors- és gépírni tudó
titkárnőt.
Jelentkezéseket kérjük
a vállalat személyzeti
és oktatási osztályán,
személyesen,
vagy telefonon.
Telefonszámunk:
209-626.

VEGYÉPSZER Építési Szakágazata, XV., Mogyoród útja 42. központjába az alábbi munkakörökbe felvételt hirdet:

– műszaki előkészítő (építész, épületgépész, elektromos),
– műszaki előadó, anyagelszámoltató, adminisztrátor,
– gyors-, gépíró, tervezésben, ajánlatkészítésben jártas építész,
– statikus és épületgépész elektromos mérnököt,
– üzemmérnököt.

Továbbá újpesti, kőbányai és nagytétényi munkahelyekre
– generál művezetőket felveszünk.

Jelentkezni lehet:
Budapest XV., Mogyoród útja 42., B. ép.

Mit hoz a jövő?

Olajárak és illúziók

Most a zuhanásnál tart – Az OPEC végnapjai?

Az igazság az, hogy a világ döbbenten figyel. Korábban is beszéltek persze néhányan arról a lehetőségről, hogy a nyersolajárak zuhanhatnak, de a legtöbben mégis csak úgy gondoltak rá, mint valami igen távoli lehetőségre.

Ez cseppet sem meglepő. Egy évtizeden keresztül ugyanis mást sem hallhatott az ember, mint azt, hogy az olajárak növekedésének felső határa a csillagos ég. És valóban: a hetvenes évek folyamán egy hordó értéke *megtízszereződött.* A prognózisok meg arról beszéltek, hogy a nyolcvanas évek alatt évente a nyersolaj reálértékben — tehát az inflációtól megtisztítottan — 10 százalékkal fog drágulni. Akkoriban hirtelen országok lettek gazdaggá olyan mértékben, hogy jövedelmüket nem is tudták elkölteni.

A folyamat

Most, hogy a nyersolajat hordónként mintegy 15 dollárért lehet kapni — ez nominálisan valahol az 1977—78. évi szintnek felel meg — a megfigyelők *nem késnek az okok felsorolásával.* Enyhe a tél, az ősszel fel lehetett tölteni a készleteket, a kínálatot jóval meghaladja a kereslet. A mélyebb elemzés azonban azt mutatja, hogy másról is szó van. A világ ma egyszerűen nem igényli — és a közeljövőben sem fogja igényelni — azt az olajmennyiséget, amelyet a termelők a piacra szállítani képesek. Nem igényli, mivel a második olajárrobbanás után az energiatakarékossági intézkedések és az alternatív energiahordozók fejlesztése egyszerűen leszállította azt a volument, amelyre egységnyi nemzeti jövedelem előállításához szükség van.

A termelők persze követhették volna a piaci változásokat úgy is, hogy a kitermelt mennyiség csökkentésével állítják helyre a piaci egyensúlyt. Bebizonyosodott azonban, hogy erre *nem lehet számítani.* Nem azért, mert az OPEC „széthúzó", a szervezet, mint kartell csődöt mondott. A termelők összefogása azon bukott meg, hogy szinte mindegyikük — talán Szaúd-Arábia kivételével — rá volt és rá van kényszerítve arra, hogy az olajból nyerhető devizabevételeit maximalizálja. Csökkenő árak mellett pedig erre lehetőség csak a mennyiség emelésével van. Azt azonban, hogy az árak mérséklődését még a piacra vitt volumen visszafogásával is „megfejelje", a legtöbb OPEC-termelő a gyakorlatban elutasította. Voltak, kik fejlesztési programjaik fenntartásának szükségességével érveltek, másokat adósságaik terhe nyomott. A végeredmény azonban ugyanaz volt. A feszült piaci helyzetben újabb és újabb ötletek láttak napvilágot nem a termelés csökkentésére, hanem *az egyes termelők vagy termelői csoportok piaci részesedésének fenntartására.* Az OPEC decemberben deklarálta, hogy célja már *nem az árszínvonal védelme, hanem piaci súlyának megőrzése.* Megjelentek azok az árformulák, melyek a nyersolaj árát úgy határozták meg, hogy a belőle készült finomított termékek még nyereséget hozzanak. Ezek a megoldások csak erősítették a túlkínálatot.

Számítások szerint minden *10 százalékos olajárcsökkenés fél százalékponttal leszállítja az OECD-országok inflációs rátáját* és ugyanilyen mértékben emeli gazdasági növekedésük ütemét. Míg az olajárrobbanásokat úgy is tekinthetjük, mint az olajimportőr gazdaságokra kivetett pótadót, *az árcsökkenés gigantikus szubvenciónak felfogható.* A változás mértékében tehát az olajimportőrök *többet fordíthatnak* majd beruházásokra, többet oszthat el a gazdaságpolitika a lakosság fogyasztására is. A nyersolajtermelőknek viszont alighanem *felül kell vizsgálniuk* mérlegeiket és hozzá szükséges igazodniuk az új helyzethez. Ami persze nem jelent csak pozitívumokat az olajimportőrök számára. Azon vállalatok például, akik jelentős fejlesztéseket valósítottak meg a hetvenes években a célból, hogy az olajújgazdagok igényeit ki tudják elégíteni, aligha boldogok és *nem örülnek most azon bankok sem, kik az olajjövedelmekre alapozva nagy összegekkel finanszírozták még a közelmúltban is például* Mexikót vagy Nigériát. A fejlett tőkés országokban tehát *nem minden vállalatcsoport örülhet.*

Nem igaz tehát, hogy az olajár csökkenése „észak—déli alapon" osztja meg csak a Föld államait. Nem felel meg a valóságnak, hogy egy bizonyos szélességi körön túl a történtek *egyértelmű örömöt* váltanak ki és egy bizonyos éves középhőmérsékletet meghaladó klímájú ország már csak a szemét törölgetheti. A fejlett tőkés országok között is vannak ugyanis olajtermelők. Anglia például a nyolcvanas évek viszonylag jó gazdasági teljesítményét részben az Északi-tengeri olaj kitermelésének köszönheti. Most kénytelen szembenézni a sterling romló értékével, a költségvetésben jelentkező feszültségekkel. Egy hordó partmenti olajat maximum 11 dollár költséggel hoztak a felszínre, a bevétel további része a költségvetés és a vállalat „hasznát" tartalmazta. E járadékjellegű jövedelem most csökken.

Öröm és bánat

Az OPEC a kétségtelenül meglévő közös érdeket szeretné a szervezeten kívül levő olajtermelőkben is tudatosítani akkor, amikor világméretű összefogást sürget az olajpiaci kínálat regulálása érdekében. Igazuk van: az olajárak esését csakis a termelők fegyelmezett összefogása, a piacra kerülő mennyiség *radikális csökkentése akadályozhatná meg.* Abban nyilvánvalóan könnyű is lenne megegyezni, összesen menynyi olajat ajánlanak eladásra fel egy adott hónapban a termelők. A probléma ott kezdődik, amikor a globál számot egyéni kvótákra kell lebontani. Itt már ugyanis az egyes államok nem a fogyasztókkal, hanem egymással állnak szemben. Amit az egyik magának ki tud harcolni, azt a másiktól veheti csak el. Az OPEC eddig nem tudott saját kebelén belül sem megállapodni egy reális kitermelési politikáról. Most a szervezeten kívüli termelőkkel is *közös hangot kellene találni.* Legalábbis nehéz lesz... Ha pusztán csak a számokat nézzük persze, úgy az olajárzuhanásnak sokkal több ország örül, mint ahány búslakodik. Az olajat importálók ugyanis — mintegy 100 fejlődő ország is ide tartozik — számosabbak. Vannak, akik arra számítanak, hogy a mérséklődő világpiaci energiaárak az egyes országok belső termelői — és majd fogyasztói — áraiban is tükröződni fognak.

Harmadik árrobbanás?

Az országok többségében azonban az energiaárakra nem csupán a világpiaci viszonyok hatnak, hanem az adott ország tudatos árpolitikája is. Elképzelhető ezért most olyan hozzáállás is, mely nem kívánja meg a belföldi energiaárak mérséklését, hanem a magas árszinttel további megtakarítást próbál kikényszeríteni. Ez ebből a szempontból logikus lépés. A kérdés másik oldala azonban az, hogy *az energiaárszint jelentősen befolyásolja a termelési költségeket, export esetén a versenyképességet.* Azok a termelők pedig a világpiacon nyilvánvalóan előnyt élveznek majd, akik elsőként számolhatnak az energiaárak mérsékléséből fakadó költségelőnyökkel. A mesterségesen magasan tartott termelői energiaárak tehát hasznosak lehetnek adott esetben az energiatakarékosság vagy a költségvetési bevételek szempontjából, *de keményen sújthatják az exportőröket.*

Mit hoz a jövő? A közeljövő minden bizonnyal a jelenlegihez hasonló árakat. Előrejelzéseket az olajár *további* csökkenéséről. Azt, ami a hetvenes években már lejátszódott, csak *fordított* előjellel. Akkor is az előrejelzéseket túlságosan nagy mértékben befolyásolták a jelen eseményei. Elképzelhető, hogy kevesebbet fog a világ energiatakarékosságra költeni, hisz az olaj oly olcsó lett. *Mérséklődnek esetleg az új lelőhelyek felkutatására fordított beruházások, az alternatív energiahordozók kutatására fordított pénz.* Ha így lesz, törvényszerűen következik be *a harmadik* olajárrobbanás. A hetvenes évek végén az olajtermelők, úgy tűnik, elhitték, hogy termékükért annyit kérhetnek, amennyit jónak látnak. Elhitték, mivel a fejlett tőkés országok tudóstársadalmának döntő többsége ugyanezt vallotta. A következmény az olaj trónfosztása lett. A fogyasztóknak most *nem szabad túlzott önbizalmukban hasonló hibát elkövetni.*

Gara Szabolcs

Szovjet–jugoszláv megállapodás

Növekvő szovjet energiaszállítások

A Szovjetunió és Jugoszlávia képviselői Moszkvában aláírták a két ország 1986-tól 1990-ig érvényes jegyzőkönyvét, amely 37 milliárd dolláros áru- és szolgáltatásforgalmat irányoz elő. A dokumentumot *Milenko Bojanics*, jugoszláv külkereskedelmi szövetségi titkár, és *Borisz Arisztov*, szovjet külkereskedelmi miniszter írta alá.

A jelenlevő *Boriszav Szrebrics*, a Jugoszláv Szövetségi Végrehajtó Tanács (kormány) alelnöke, a megállapodás aláírása után elmondta: mindkét fél úgy véli, hogy az előirányzott kereskedelmi volumen „csupán az alsó határ", mert jó az esély nagyobb forgalom elérésére.

Tervbe vették a szovjet olaj-, földgáz- és villamosáram-szállítások növelését. Jugoszlávia a tervek szerint évi 5,5 millió tonna kőolajat, évi 5 milliárd köbméter földgázt és összesen 3,5 milliárd kilowattóra áramot importál a Szovjetunióból az ötéves időszakban.

A jugoszláv export döntő részben gépipari, hajóipari, vas- és színesfém-ipari termékekből, valamint fogyasztási javakból áll.

(MTI)

Mustra Madridban

Magyarok a turisztikai vásáron

A madridi nemzetközi turisztikai vásár magyar kiállítási részlege a második nyitvatartási napon is változatlanul ezerszámra vonzza a látogatókat. A 106 ország 2700 kiállítója vesz részt a seregszemlén.

Mint *Nagy László*, a magyar kiállítás igazgatója, a IBUSZ spanyolországi képviselője elmondotta, az idegenforgalomban igen magas kultúrát elért spanyol látogatók igényes turisták. Érdeklődésük felkeltésére különleges propagandára van szükség. A spanyol újságírók körében népszerű a „Ki tud többet Magyarországról" publikációs pályázat, amelynek első díja kéthetes kétszemélyes magyarországi üdülés. A pályázat meghirdetője az Országos Idegenforgalmi Hivatal, az IBUSZ, a MALÉV, a Hotel Flamenco és más szervezetek a FITUR jövő évi rendezvényén hirdetnek eredményt. Akkor a legjobb — Magyarországról szóló — publikáció szerzői vehetik át jutalmukat.

(MTI)

Az elektronikai program (1.)

Telefon és számítógép

Aligha formálódott még központi program olyan széles körű konzultáció és vita során, mint az elektronizálási kormányprogram. Az Országos Tervhivatalban beszélgettünk Bathó Ferenccel, dr. Bencze Péterrel, Rohlek Ferenccel és Sombor Andrással, az EGP egy-egy részterületének ismerőjével. Kétrészes írásunk ennek főbb mondanivalóit összegzi.

Immár nem csupán arról van szó, hogy az elektronika alkalmazásával hatékonyabbá tehető a termelés, hanem az elektronizált gyártóberendezéseken oly pontosságú és minőségű termékek állíthatók elő, amelyek más módon nem készülhetnének el.

Hol áll Magyarország e versenyfutásban?

A bonyolult nevű „Az Elektronika Társadalmi-Gazdasági Alkalmazásának és Elterjesztésének Központi Gazdaságfejlesztési és Szervezési Programja", röviden az EGP a múlt év októberére kristályosodott ki, beépülve a VII. ötéves terv feladatai közé. Újszerű vonás, hogy az eddig általában, külön dokumentumokban megfogalmazott központi gazdaságfejlesztési programok most a terv integráns részét képezik, s az adott forrásokat sajátos eszközökkel — amelyek közé tartoznak a prioritások, a preferenciák, de a kormányzat koordináló tevékenysége is — néhány, a leghatékonyabban hasznosítható kulcsterületre igyekeznek koncentrálni.

Az EGP-ben a szakemberek több ágazatközi alapprogramot is megfogalmaztak. Így a társadalmi és a gazdasági életet érintő alprogram a számítástechnika oktatásának, az államigazgatásban való szélesebb körű alkalmazásának vagy a távközlés fejlesztésének teendőit összefoglaló elképzelés, s ide sorolható az elektronikai alkatrészipar fejlesztését felölelő önálló kutatási, fejesztési program is.

A távközlés ma kiváltképp a közvélemény érdeklődésének a középpontjában áll, hiszen meglehetősen közismert adatok, hogy miközben a nemzetközi tapasztalatok a korszerű információ-technológiai szolgáltatásokhoz száz lakosonként legkevesebb 20 telefonkészüléket tartanának kívánatosnak, nálunk ez a szám 13,9, amivel egyébként Európában *az utolsó helyek egyikén* állunk. Egyesek 5, mások 15 milliárd forintra becsülik azt a veszteséget évente, amit a sikertelen hívások, a létre nem hozható információs kapcsolatok vagy egyebek mellett a telefonhálózat siralmas volta miatt ide nem települő külföldi tőke jelent.

Súlyos gond az is, hogy a nagy értékű számítógépekben rejlő lehetőséget összekapcsolhatóságuk, hálózattá szervezésük híján nem lehet kihasználni. Így nyilvánvaló, hogy a hírközlési hálózat fejlesztésére fordítható minden forint *gyors megtérülést* ígér. Ezért született olyan döntés, hogy a távközlés fejlesztésére szánt források növekedési üteme lényegesen múlja felül a VII. ötéves tervidőszak során a népgazdasági beruházások átlagát.

A program alapvetően rekonstrukciós jellegű, *a romlási folyamat megfékezését*, a hálózat működőképességének javítását és az 1990-es évtized gyors mennyiségi fejlesztésének megalapozását célozza. Emellett a telefonállomások száma az 1981—85-ös időszakkal egyezően, 220 ezerrel bővülhet. Elsőbbséget élvez a gazdasági szféra igényeinek kielégítése, a telex-adatátviteli fejlesztések öt év alatt a számítógépes adatállomások számának megháromszorozásával is csupán azt teszik lehetővé, hogy az igények és a kielégítésük között ne romoljon tovább az arány.

Az elektronikai alkatrészek és részegységek központi fejlesztési programja lényegében az 1981-ben megkezdett program *folytatását* tűzte ki célul. Feladata, hogy meggyorsítsa a folyamatban levő fejlesztő beruházásokat, a rekonstrukciókat, a termékszerkezet korszerűsítését szolgáló új technológiák bevezetését, a kapacitások hatékony kihasználását.

(Folytatjuk)

G. Kocsis Kristóf

NÉGY ÉGTÁJRÓL

Híradástechnika külföldre

Öt, híradástechnikai termékeket előállító cég alapította a *Budavox Részvénytársaságot*, ahol komplett hírközlő rendszerek expotjával bővítik a kereskedelmi tevékenységüket. A következő öt esztendőben a korábbiaknál körülbelül 30 százalékkal nagyobb exportra van már kilátásuk. Különösen a szocialista országok érdeklődnek a hírközlő rendszerek iránt, de már az idén mintegy 18 millió dollárért szállítanak nyugati országokba és a fejlődő államokba.

Itt a biobeton!

Az Agrober, a Kisalföldi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság, valamint a Beledi Cementáruipari Vállalat társulást alakított egy külföldön már régóta sikeres építési rendszer, a *Durisol* hazai gyártására. A faaprítékból, cementből és vízből préselt üreges elemet biobeton névre magyarították. A nyáron forgalomba kerülő biobetonból egy műszakban 350 lakáshoz elegendő elemet gyártanak, de egy évben csak tíz hónapon keresztül, hogy az új termék árát ne terhelje magas energiaköltség és a télen eladhatatlan készlet pénzügyi terhe.

(Sz. K.)

Zsigulik az NSZK-ban

A nyáron megjelenik a Zsiguli új változata a nyugatnémet piacon.

A fronthajtásos, 65 lóerős, 1300 köbcentis motorral szerelt, jelentősen modernizált karosszériájú kocsi ötéves fejlesztéssel, a nyugatnémet Porsche cég közreműködésével készült — közölte a Deutsche Lada szóvivője.

A Togliatti autógyár új modelljét *Samara* néven értékesítik majd az NSZK piacán, és az alaptípus ára 11 ezer márka körül lesz.

(MTI)

Alumínium-kilátások

Londoni piaci szakértők a tőkés világ nyersalumínium-felhasználásában 3,3 százalékos visszaesést jósolnak 1986-ra a tavalyi és a tavalyelőtti növekedés után, és 1987-re már az árak lemorzsolódására számítanak.

A termelés kisebb mértékű növelésére csupán az Egyesült Államokban, Japánban és az NSZK-ban gondolnak, de a tőkés világ termelői nem nagyon reménykednek a kereslet csökkenő irányzatának fordulatában: előzetesen 11,6 millió tonnára becsült idei együttes termelésük jóval alatta marad a tavalyi 12.2 milliót meghaladó kibocsátásnak.

(MTI)

A MAGYAR NEMZETI BANK HIVATALOS DEVIZAÁRFOLYAMAI

ÉRVÉNYBEN: 1986. JANUÁR 31.

Devizanem	Vételi	Közép	Eladási
	árfolyam 100 egységre forintban		
Angol font	6507,02	6513,53	6520,04
Ausztrál dollár	3310,37	3313,68	3316,99
Belga frank	94,87	94,96	95,05
Dán korona	527,48	528,01	528,54
Finn márka	865,98	866,85	867,72
Francia frank	633,56	634,19	634,82
Hollandi forint	1717,67	1719,39	1721,11
Japán yen (1000)	239,09	239,33	239,57
Kanadai dollár	3274,86	3278,14	3281,42
Kuvaiti dinár	16170,05	16186,24	16202,43
Norvég korona	621,84	622,46	623,08
NSZK márka	1940,54	1942,48	1944,42
Olasz líra (1000)	28,44	28,47	28,50
Osztrák schilling	275,95	276,23	276,51
Portugál escudo	30,04	30,07	30,10
Spanyol peseta	30,79	30,82	30,85
Svájci frank	2288,93	2291,22	2293,51
Svéd korona	616,18	616,80	617,42
Tr. és cl. rubel	2797,20	2800,00	2802,80
USA dollár	4640,80	4645,45	4650,10
Ecu (közös piac).	4200,96	4205,17	4209,38

AZ ÁLLAMKÖZI MEGÁLLAPODÁSOKON ALAPULÓ HIVATALOS ÁRFOLYAMOK VÁLTOZATLANUL AZ 1985. NOV. 19-I KÖZLÉSNEK MEGFELELŐEN VANNAK ÉRVÉNYBEN.

VALUTA (BANKJEGY ÉS CSEKK) ÁRFOLYAMOK

ÉRVÉNYBEN: 1986. JAN. 31—FEBR. 3.

Pénznem	Vételi	Eladási
	árfolyam 100 egységre forintban	
Angol font	6318,12	6708,94
Ausztrál dollár	3214,27	3413,09
Belga frank	92,11	97,81
Dán korona	512,17	543,85
Finn márka	840,84	892,86
Francia frank	615,16	653,22
Görög drachma a)	26,79	28,45
Hollandi forint	1667,81	1770,97
Japán yen (1000)	232,15	246,51
Jugoszláv dinár	14,07	14,95
Kanadai dollár	3179,80	3376,48
Kuvaiti dinár	15700,65	16671,83
Norvég korona	603,79	641,13
NSZK márka	1884,21	2000,75
Olasz líra (1000)	27,62	29,32
Osztrák schilling	267,94	284,52
Portugál escudo	29,17	30,97
Spanyol peseta	29,90	31,74
Svájci frank	2222,48	2359,96
Svéd korona	598,30	635,30
USA dollár	4506,09	4784,81
Ecu (közös piac).	4079,01	4331,33

a) vásárolható legmagasabb bankjegycímlet: 500-as

Az 1985. július 1-től alkalmazott határidős árfolyamkülönbözeti százalékok változatlanul az 1985. június 29-i közlésnek megfelelően vannak érvényben.

A Magyar Nemzeti Bank 426/1984. számú közleménye szerint hivatalos a Magyar Hírlapban, valamint a bankszervek helyiségeiben közzétett lista.

A szerszámgépipar kilátásai

Zsugorodó piac

Az 1985-ös esztendő némi fellélegzést hozott a nyugatnémet szerszámgépgyártásnak, amely az ágazat első számú exportőre a világon. Szakemberek véleménye szerint azonban a tavalyi konjunktúra az iparág számára csak átmeneti, mert az elkövetkező években az erősödő japán verseny, valamint a kereslet stagnálása miatt újabb mélypontra juthat az NSZK szerszámgépipara.

A 80-as évek elején világszerte visszaesett a szerszámgépek iránti kereslet. Ráadásul a feltörekvő és kiváló gyártmányokat exportáló japán szerszámgépipar *mind nagyobb részt hasított ki magának a zsugorodó piacból.* A keresletcsökkenés hatására mérséklődött a nyugatnémet szerszámgépipar kivitele, amelynek termelésében korábban az export még 66 százalékkal részesedett. Az évtized közepére a nyugatnémet szerszámgépipar termelésének már csak 60 százaléka került külföldre. Négy esztendő alatt az iparág termelési értéke 10,8 milliárdról 9,4 milliárdra esett vissza.

Az NSZK számára *a szerszámgépek kivitele* nemcsak a külkereskedelmi mérleg alakulása szempontjából fontos, hanem kiemelkedő szerepet játszik az ország ipari kultúrájának terjesztésében is. A szerszámgépkivitelen keresztül a nyugatnémet ipar *ellenőrzi és értékesítési lehetőségekhez jut* olyan külföldi felhasználó ágazatokban, mint a gépkocsigyártás és a gyáripar. (Ez a két ágazat ugyanis a nyugatnémet szerszámgépek legnagyobb külföldi vásárlója.) Az elmúlt két esztendőben a fejlett ipari országokban a recesszióból való kilábalás hatására, valamint a termelés korszerűsítésének eredményeként ismét *növekedett a szerszámgépek iránti kereslet.* 1985-ben az ágazat NSZK-beli vállalatai 10,7 milliárd márka értékben exportáltak. Az esztendő folyamán a rendelések 40 százalékkal növekedtek 1984-hez képest, s a gyártókapacitások kihasználtsága elérte a 90 százalékot.

Noha továbbra is az NSZK a világ legjelentősebb szerszámgépexportőre, *Japán mind komolyabban veszélyezteti* a nyugatnémet pozíciókat. Míg 1980-ban az NSZK 26 százalékkal részesedett a világ szerszámgépipari kivitelében, ez az arány 1985-re 22,3 százalékra csökkent. Japán részesedése viszont ugyanebben az időszakban 13-ról 19,2 százalékra növekedett.

A jelek szerint az NSZK szerszámgépiparának legnagyobb vállalata, *a Gildemeister is túljutott tavaly a mélyponton.* A vállalatot csak tartozásai jelentős részének elengedése mentette meg a csődtől. A Gildemeister ugyanis az új géptípusok kifejlesztésére és gyártására korábban nagy összegű kölcsönöket vett fel, amelyeket csak részben tudott visszafizetni a kereslet kedvezőtlen alakulása miatt. A cég vezetőinek véleménye szerint *a vállalat túl van a nehezén,* bár a termelési szerkezet átalakítása, az új igényekhez való átállása még korántsem fejeződött be.

Az elmúlt esztendő második felében több tanulmány készült a szerszámgépipar kilátásainak várható alakulásáról. A Boston Consulting Group, a müncheni Roland Berger intézet és a többiek egybehangzó véleménye szerint *hosszabb távon ismét kedvezőtlenek a világ szerszámgépiparának kilátásai.* A Boston Consulting szerint a világ országainak keresléte a szerszámgépek iránt az elkövetkező években 2,5—3,5 százalékkal marad majd el a bruttó nemzeti termék növekedése mögött.

A kereslet csökkenését, jobb esetben stagnálását azzal magyarázzák, hogy mind a szocialista, mind pedig a fejlődő államok várhatóan *kevesebb berendezést vásárolnak* a belátható jövőben. Ugyanakkor világszerte terjed a műanyagok és a kerámiák felhasználása, ezek megmunkálása más gépeken történik. Fontos tényező lehet, a kereslet alakulásában az is, hogy a jelenleg használatban levő szerszámgépek termelékenysége meglehetősen nagy, s hosszú ideig kielégítik mind műszaki, mind pedig minőségi és mennyiségi szempontból az igényeket.

A tanulmányok szerzői szerint *szerkezeti átalakulás* megy majd végbe a szerszámgépgyártó iparágon belül is. (Emlékezetes, hogy a számítógépek vezérelte szerszámgépek, illetve a megmunkáló központok megjelenése jelentette az iparág első, úgynevezett elektronikai forradalmát.) A szerszámgépek eladása csökkenni fog, ugyanakkor emelkedik majd a szervíztevékenység, a tervezés és az úgynevezett rugalmas megmunkáló rendszerek értékesítése. Ez utóbbi azt jelenti, hogy olyan rendszerek iránt növekszik majd a kereslet, amelyek számítógép vezérelte gépekből, berendezésekből és szerszámgépekből állnak. Jól mutatja ezt a szerkezeti átalakulást a Gildemeister eladásainak alakulása: míg 1982-ben a vállalat eladásainak 75 százalékát képviselték a szerszámgépek, tavaly ez az arány már csak 45 százalék volt. *Előtérbe került viszont a rendszerértékesítés,* valamint az úgynevezett *mérnöki szolgáltatások* eladása.

A nyugatnémet szerszámgépgyártás számára ma már egyértelmű, hogy hosszabb távon a kereslet csökkenése, illetve átalakulása szerkezeti változtatásokat követel meg. A világelsőség megtartása érdekében az ágazatnak meg kell kezdenie az „áramvonalasítást", amely ebben az esetben nem a termelés műszaki korszerűsítését, az új típusok bevezetését, hanem a szellemi munka és a társadalom részarányának a növelését jelenti. S miután a japán versenytársak is ezt az utat követik, várható, hogy az elkövetkező években a nyugatnémet szerszámgépiparnak a korábbinál *erőteljesebb offenzívára lesz szüksége* pozícióinak megőrzése érdekében.

Gara Szabolcs